

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ANGLISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KOMPARACE ANTIUTOPIKÉ VIZE V DÍLECH *1984* GEORGE ORWELLA A
MY JEVGENIJE ZAMJATINA

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Jajtner, Ph.D. et Th.D.

Autor práce: Marcela Skaláková

Studijní obor: Anglický jazyk a literatura + Bohemistika

Ročník: 3.

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 26. července 2016

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Tomáši Jajtnerovi, Ph.D. et Th.D. za věcné připomínky, rady a vstřícnost během konzultací.

Anotace

Bakalářská práce se zaměří na antiutopie *Nineteen Eighty-Four* od anglického spisovatele George Orwella a *My* ruského spisovatele Jevgenije Zamjatina. Nejprve obecně popíšu totalitní společnost a ideologii. Poté se přesunu ke krátkému popisu žánrů politického románu, utopie a antiutopie. Nakonec obě totalitní společnosti popíšu a porovnáám, z čehož vyplynou odlišnosti a podobnosti v obou románech.

Klíčová slova: antiutopie; *Nineteen Eighty-Four*; *My*; George Orwell; Jevgenij Zamjatin

Annotation

The Bachelor's work will focus on antiutopian novels *Nineteen Eighty-Four* by English writer George Orwell and *We* by Russian writer Yevgeny Zamyatin. At first I will describe the totalitarian society and ideology in general. After that I will move on to short description of genres political novel, utopy and antiutopy. And finally, the two totalitarian societies will be described and compared, which will lead to uncovering of differences and similarities in both novels.

Keywords: antiutopy; *Nineteen Eighty-Four*; *We*; George Orwell; Yevgeny Zamyatin

Obsah

Úvod.....	7
1) Vysvětlení pojmu totalitarismus a ideologie	8
• Totalitarismus.....	8
• Ideologie (v totalitním státě)	12
2) Žánry politický román, utopie a antiutopie	15
• Politický román.....	15
• Utopie.....	16
• Antiutopie	17
3) Totalitarismus v dílech <i>Nineteen Eighty-Four</i> a <i>My</i>	20
• Totalitarismus v <i>Nineteen Eighty-Four</i>	20
• Totalitarismus v <i>My</i>	29
4) Komparace struktury a totalitních režimů v dílech <i>Nineteen Eighty-Four</i> a <i>My</i>	38
5) Závěr.....	48
6) Seznam použité literatury	50

Úvod

20. století je období plné politických změn. Zanikaly monarchie, země měnily svá státní zřízení a nově vznikají nejen demokratické státy, ale také státy řízené totalitním režimem. Rozrůstání se totalitních států v lidech vzbuzovalo nejrůznější pocity. Nejčastěji to však byl strach a obavy z budoucnosti, které provázely nejen běžné občany, ale také spisovatele, kteří využili svou schopnost komunikovat prostřednictvím knih s velkým množstvím lidí a prezentovat tak své obavy celému světu. Své obavy do svých děl zakomponovali mimo jiné také anglický spisovatel George Orwell a ruský spisovatel Jevgenij Zamjatin.

Jevgenij Zamjatin svůj román *My* psal v letech 1920-1921 a ještě v roce 1922 prováděl poslední úpravy. Kvůli poselství, které nesl a současné politické situaci své země nemohl být v Sovětském svazu vydán. Poprvé tedy vyšel roku 1924 v anglickém jazyce, dále také česky i francouzsky. V ruském jazyce vyšel až roku 1952 v zahraničí, v Sovětském svazu byl vydán po více než půl století od svého vzniku, v roce 1988. I přesto, že se děj odehrává ve vzdálené budoucnosti, je na první pohled patrná kritika nesvobody a totalitního režimu, kterou román nese. Zamjatin prezentuje matematikou posedlou civilizaci, která věří, že v nesvobodě tkví štěstí, svoboda je zločin a projev barbarství.

George Orwell svůj román *Nineteen Eighty-Four* dokončuje a vydává o několik let později, v roce 1949. Jde o období po druhé světové válce, v němž Německo a Japonsko ukázalo hrůznou sílu totalitního systému vedeného krutým diktátorem. V Sovětském svazu již komunistická strana nekompromisně vládne několik let a tak se stává Orwellova kritika totalitních režimů velmi aktuálním tématem. Ve svém románu zobrazuje nepříliš vzdálenou budoucnost, ve které vládnou světu kruté ideologie, které se pomocí strachu a násilí udržují u moci. Obyvatelé jsou neustále sledováni, protože jen to zajistí režimu naprosté ovládnutí země.

1) Vysvětlení pojmu totalitarismus a ideologie

• Totalitarismus

Pojem *totalitarismus* pochází z latinského slova *totus*, které nese význam *celý, všechny*. Výraz *totalita* tedy lze přeložit jako *celistvost, jednotnost* nebo *jednota*. Jedná se o politický systém, jenž ovlivňuje a ovládá myšlení i činnost každého jednotlivce ve společnosti. Snaží se kontrolovat vše od umění, přes vzdělání a vědu až po mysl obyvatel státu, a tím toto státní zřízení narušuje jejich soukromý život. Raymond Aron vysvětluje fenomén totalitarismu pěti základními prvky. Vidí totalitní režim jako politický systém, kterému vládne jedna strana. Strana je vedena ideologií, která se stává oficiální pravdou pro celý stát. Svě přesvědčení šíří pomocí násilí nebo přesvědčování, přičemž veškerá média řídí stát. Totalitarismus dosáhne fáze dokonalosti, pokud všechny prvky spojí.¹

Totalitarismus obvykle přichází po velké změně ve státě - po válce nebo revoluci. Po válce můžeme u obyvatel pozorovat pocit nejistoty z budoucnosti a hledání nových myšlenek, které by jim zajistily příznivou budoucnost. Revoluce je ve své podstatě akce, při které nespokojené obyvatelstvo usiluje o změnu státní ideologie. V obou případech, po válce i během revoluce, se stát ocitá v rozkladu, přičemž zhroucení je vysoce pravděpodobné vyústění této krize. V těchto obdobích mají lidé podobné názory na situaci, přirozeně se sdružují do skupin a vytvářejí tak masy. Právě v těchto chvílích přichází na scénu se svým totalitním hnutím vůdčí osobnost, která sdruží tyto masy a hlásá myšlenky, jež slibují znovuzkříšení země, technický pokrok a blahobyt, což pochopitelně lahodí uším obyvatel zdecimovaného státu. Nelze ovšem tvrdit, že nástup totalitarismu k moci se obejde bez větších komplikací. Často ho doprovází vyhlazování obyvatel, kteří názory hnutí nepodporují.

Totalitní stát se snaží z lidí vytvořit poslušné stroje, jež budou provozovat jen činnost, která je v souladu s idejemi státního zřízení. Individualita je nepřípustná a tvrdě trestaná. Hannah Arendtová ve svém díle *Původ totalitarismu* píše, že „totalitní hnutí se snaží - a úspěšně - organizovat masy“.² Pro totalitní hnutí je důležité potlačit veškeré individuální myšlení občana, dát mu najevo, že je součástí velkého společenství a je důležitý pro konání programu hnutí. Umístí jedince do většiny, ze které je těžké se

---

¹ ARON, Raymond. *Demokracie a totalitarismus*, str. 158

² ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*, str. 433

vymanit. V těchto masách se lidé chovají podobně nebo dokonce stejně. Jedinec nijak nevybočuje a není tedy těžké předpokládat jeho reakci na určité názory a jevy.

V čele každého státu stojí vůdce a jinak tomu není ani v případě totalitního státu. Vůdce je součástí politické strany, jež mu umožňuje zrealizovat své ideje, neboť strana ovládá veškeré státní složky. Masy, které sdružují podobné ideje potřebují silnou vůdčí osobnost určující směr, jímž se mají vydat. Vůdce totalitního režimu obvykle označujeme jako diktátora. Vyznačuje se vynikajícími řečnickými schopnostmi. Ty mu zajišťují získání důvěry obyvatelstva i jeho politických kolegů. Hlavním cílem diktátora je podmanit si masy a získat si jejich důvěru, což mu poté umožní je plně ovládat. Usiluje o nastolení absolutistické vlády. V této vládě má jedinec absolutní moc, neomezené pravomoci a rozhoduje o veškerém dění ve státě. Skupina obyvatel, která naslouchá a následuje vůdce, mu zajišťuje stabilní pozici ve státě a umožňuje mu tak zrealizovat své ideje. Pro úspěch své ideologie v proslovech často používá úderná hesla, která mají na psychiku jeho posluchačů velký dopad. Diktátor má často dvě tváře. Před svými posluchači a obyvateli státu se obvykle snaží vystupovat jako psychicky vyrovnaný člověk, který je nadřazený ostatním lidem, jež ho obklopují. Jinými slovy, prezentuje se v kladnějším světle, než jaký ve skutečnosti je. Často jsou si jen jeho nejbližší společníci a kolegové vědomi zvrstev, jaké páchá na obyvatelích státu.

Ani zdaleka není charismatický vůdce jediným prvkem, který zajistí totalitnímu režimu úspěch. Jak už bylo v předešlém odstavci naznačeno, totalitní režim nehlasá pouze pravdy a běžný člověk většinou nemá možnost pozorovat co se kolem něj ve skutečnosti děje. Totalitní režimy hojně využívají propagandu pro získání důvěry mas lidí a udržení režimu u moci. Propaganda je v totalitních režimech přítomna po celou dobu jejich trvání. Slouží k šíření myšlenek a názorů s cílem získat přívržence na svou stranu. Snaží se manipulovat s myslí lidí, měnit jejich postoje a mínění na svět, v němž se nachází. Je tedy řízena za jistým účelem, kterého se snaží dosáhnout, a tím je v případě totality úplná kontrola lidí. V totalitních režimech je typická propaganda, která se snaží zkreslovat fakta ve prospěch ideologie, která je vládou šířena. Bez mrknutí oka oslavuje úspěchy státu i přes to, že se jedná o lži vyřčené za účelem získání důvěry publika. Totalitní hnutí využívá propagandu nejen pro získání moci, ale také po celou dobu vládnutí, aby si zaručilo loajalitu lidí. Propaganda funguje také jako nástroj k přepsání historie. Zničením veškerých nevyhovujících knih je tak možné zničit i autory těchto děl. Pokud nahradíme nevyhovující části knih obsahem, který režimu vyhovuje, můžeme dočista změnit historii, poněvadž nově narozená generace, jež nebyla svědkem

těchto událostí bude považovat pozměněné informace za pravdu. Problémem propagandy ale může být fakt, že jedinec si dříve či později začne všimnout případných podivných okolností, které se kolem něj dějí a pomalu přestává věřit údajům, které režim vydává za pravdivé. Sdílet takové myšlenky s dalšími lidmi je velmi nebezpečné, tudíž šance na protest a případnou revoluci je mizivá.

Režim neustále dohlíží na obyvatele státu a kontroluje veškerou jejich činnost. Důvěřovat lidem kolem nás je velice riskantní. V totalitním státě existuje tajná policie, která má za úkol odhalit nepřátele vlády. Členové této složky zůstávají skrytí, nemůžeme si tedy být jistí, zda právě náš soused či kolega v práci nespolupracuje s tajnou policií nebo zda dokonce on sám není jejím příslušníkem. Jejím úkolem bývá odhalit nepřátele režimu, kteří by mohli pro totalitní stát představovat nebezpečí a ohrozit pozici ideologie, strany nebo samotného diktátora. Jak píše Hannah Arendtová, „úkolem totalitní policie není odkrývat zločiny, ale být po ruce, když se vláda rozhodne pro zatýkání určité populační skupiny.“³ Tajná policie zatýká nevinné občany. Občany, kteří se provinili jen tím, že nevyhovují ideologii státu. Poté, co tajná služba státu takového jedince odhalí, obvykle následuje teror v podobě výslechů, mučení, zavražďování, převýchova, deportace do pracovních táborů či dokonce poprava. Během výslechů a převýchovy je cíl jasný - zlomit psychiku člověka. Oslabený člověk již nemá sílu se bránit, stává se loutkou, jež je v plné moci nelítostného režimu. Pomocí silného, neustálého nátlaku můžeme s lidskou myslí pracovat, vnuknout do ní myšlenky, pokusit se o převýchovu člověka a změnit ho k obrazu svému. Stát se během čistek snaží vymazat člověka nejen z povrchu zemského, ale i vymazat veškeré záznamy o jeho životě. „Jediná stopa, kterou za sebou [potrestaní zločinci] zanechávají je vzpomínka těch, kdo je znali a milovali.“⁴ Vzpomínky je těžké, ne-li nemožné, úplně vymazat z lidské mysli a nejefektivnějším řešením je vymazat přátele a rodinu trestance stejně tak, jak byl vymazán on samotný.

Pracovní tábory jsou formou vězení. Je to místo, kde jsou vězněni nepřátelé režimu, kteří jsou zde nuceni vykonávat namáhavou práci. Není neobvyklé, že se vězni z takového místa nevrátí zpět ke svému předešlému životu. Spousta z nich zde v děsivých podmínkách najde smrt. Režim je ale k jejich smrti lhostejný, poněvadž člověk je jen jakási součástka stroje, jež může být snadno nahrazena někým dalším. Další

---

³ ARENDOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*, str. 577

⁴ ARENDOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*, str. 586

možností potrestání nevyhovujícího jedince může být i pokus o převýchovu. Je na něj vyvíjen tlak ve snaze přinutit ho změnit své chování i svůj názor na režim.

Tajná policie je vždy součástí každého totalitního státu, protože režim vyžaduje úplnou poslušnost a oddanost obyvatel. Tajné služby státu musí na společnost neustále dohlížet a pozorovat chování každého jedince, neboť člověku je přirozená svoboda myšlení a vytváření si vlastního názoru na danou situaci, což je přesně takové chování, které se režim snaží vymístit. „Lidské bytosti jsou podezřelé a priori, prostě pro svou schopnost myslet, a tato podezřelost se nedá rozptýlit vzorným chováním, neboť lidská schopnost myslet je rovněž schopností změnit názor.“⁵ Jinými slovy, nezáleží na tom, zda jedinec svou poslušnost pouze předstírá, či je režimu bezmezně oddaný. Stále zůstává člověkem, u kterého hrozí změna názoru nebo pohledu na svět v důsledku vlastního přemýšlení. Dokud si lidé udrží schopnost přemýšlet, bude se tajná policie podílet na udržování oddanosti obyvatel státu vůči režimu. Propagandu lze chápat jako jeden ze způsobů, kterým se režim u lidí pokouší omezit schopnost vlastního myšlení. Neustálým opakováním hesel propagandy se režim snaží dostat do lidského mozku a zničit zárodek myšlenek, které by nevyhovovaly idejím totalitního hnutí.

Totalitní režim kontroluje veškeré složky ve státě a ovládá, nebo se o to alespoň snaží, veškeré obyvatelstvo. Mohlo by se tedy zdát, že jakmile totalitní režim získá moc nad státem, není již kvůli jeho maximální nadvládě úniku. Pokud se režimu nepodaří plně ovládnout mysl obyvatel státu, může to vést až k převratu a postupnému pádu totality. Pro člověka je přirozená potřeba sdružovat se a sdílet názory. Boj jedince proti totalitnímu režimu končí neúspěchem, uvězněním a následně plnou kontrolou režimu nad tímto jedincem. V masách je ale síla. To platí při každém pokusu o získání moci, a tak i převrat by nebyl možný bez toho, aniž by vznikla skupina, jež sdílí stejné názory, a to konkrétně názory kritizující totalitní hnutí. Toto seskupení lidí vyčkává na správnou příležitost, na okamžik, kdy bude totalitní režim oslaben. Například pokud režim uskuteční kontroverzní čin, se kterým lidé nesouhlasí, obmění zákon nebo proběhne změna diktátora, vyvolaná smrtí předešlého diktátora. Pokud seskupení odpůrců režimu vyčká na správný okamžik, je možné pád režimu uskutečnit.

---

⁵ ARENDOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*, str. 583

• Ideologie (v totalitním státě)

Výraz *ideologie* se skládá ze slov *idea* a *logie*. Řecké slovo *idea* původně znamená *podoba, vzhled* a v současné češtině nejčastěji nese význam *představa, myšlenka, nápad*. Přípona *logie* označuje *vědu, nauku*. Slovo *ideologie* můžeme přeložit jako nauka o myšlenkách, představách. Neexistuje ovšem jednotná definice termínu. Během své existence se náhled na ideologii proměňoval a to především z neutrálního na negativní chápání termínu. V kontextu totalitních států je ovšem na pojem ideologie nahlíženo negativně. Politická ideologie představuje nebezpečí ztráty vlastního myšlení, názorů a svobody, jelikož obyvatelé jsou neustále ovlivňováni ideologií státu. Ideologii chápeme jako soubor myšlenek, které prosazuje určitá skupina lidí a pomocí nichž politické strany prosazují svůj politický program.

Poprvé tento pojem použil v 18. století Antoine Destutt de Tracy ve své přednášce. Snažil se nalézt nejpříhodnější název pro novou vědu, pojmy metafyzika a psychologie odmítal, pojmenoval ji tedy ideologie. Ideologií se snažil lépe pochopit rozumové kapacity živočichů. Člověk je na rozdíl od zvířete schopen vytvářet a proměňovat sociální vztahy, čímž se lidé od zvířat liší nejvíce. Hanlivý význam získával pojem ideologie teprve zásluhou Napoleona. Nicméně až s příchodem marxismu získává pojem svůj význam, jak ho známe i dnes.⁶ „Karel Marx a Bedřich Engels přisuzují de Tracyho neutrálnímu pojetí negativní konotace a ideologii chápou jako falešné vědomí, které zakrývá skutečnost.“⁷ Marxismus udal termínu ideologie negativní význam, jehož užití můžeme pozorovat i u děl *Nineteen Eighty-Four* od Geroge Orwella a *My* od Jevgenije Zamjatina. Vládnoucí strana se za pomoci svých názorů a výstupů snaží získat důvěru svých posluchačů, obyvatel státu. Často jsou ovšem výroky strany nepravdivé, čehož si obyvatelé státu zprvu nepovšimnou. Důvěřují straně, která hlásá své pravdy, jež jsou ve skutečnosti jen lži mířené přímo na občany.

Politici pomocí ideologie ospravedlňují své činy. Prostřednictvím politické ideologie vysvětlují, proč danou skutečnost provedli právě tak, a ne jinak. Jsou tak částečně chráněni před potencionální kritikou, poněvadž jejich čin není pouhým výmyslem dané osoby, ale má za sebou další osoby, které s jeho rozhodnutím na základě ideologie souhlasí. Včasné odůvodnění aktivit je důležité, protože dané činy mohou u obyvatel způsobit rostoucí nejistotu a nedůvěru ve vládu. To by postupně

---

⁶ ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*, str. 20

⁷ ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*, str. 23

mohlo vést k úplné ztrátě důvěry a nakonec i ztrátě samotné moci. „Tyto osoby, vzájemně spojené ve skupinách, snaží se podle zvláštního způsobu a postavení skupin, k nimž náležejí, změnit okolní přírodu a společnost, resp. je uchovat v daném stavu.“⁸ Není pochyb o tom, že tato skupina se snaží být nadřazená ostatním. Velká moc jí umožňuje ovládat masy lidí ve společnosti a prostřednictvím těchto mas měnit vzezření státu k obrazu svému. Karl Mannheim dále uvádí, že ve společnosti ovládané danou ideologií prakticky není možné zaznamenat rozdílné myšlenkové procesy, jelikož lidé jsou v této ideologii vychováni už od dětství. Jedincům se proto zdá ideologie státu přirozená a necítí potřebu ji nijak měnit. Pokud se v takové společnosti objeví jedinci, kteří ideologii kritizují, či podle ní nejednají, je na ně pohlíženo jako na omyl ve společnosti.⁹ V totalitním státě se pak taková rozdílnost řeší právě tresty, jimiž se vláda snaží zneškodnit hrozbu v podobě odpůrce režimu, která by mohla ohrozit víru v ideologii dalších obyvatel, již jsou ještě oddaní režimu. Veškerý odpor musí zůstat v mysli jedince, který se ho musí snažit potlačit, neboť chovat nenávislné myšlenky vůči režimu může vést k nechtěnému prozrazení kvůli sebemenšímu úšklebku obličeje.

Totalitní stát základní myšlenku dále rozvíjí, dokud nedosáhne absolutní nadvlády nad obyvateli. Ideologie politické strany tak zasahuje do všech směrů lidského života, od kultury až po náboženství. Ideologie obyvatelům například udává jakou hudbu by měli poslouchat, či jaké knihy by měli číst. Zároveň tím logicky určuje, co by poslouchat a číst neměli. V zakázané tvorbě se vyskytují myšlenky, jež nevyhovují ideologii daného totalitního státu a mohly by tak narušit důvěru lidí v ideje prezentované totalitním režimem. Bezmezná důvěra mas lidí v ideologii státu by byla narušena touhou po svobodě, která je pro člověka přirozená. „Podlehnutí ideologii může vést až ke ztrátě svobody.“¹⁰ Dalším směrem působení ideologie na člověka v totalitním státu je náboženství. Ideologie buď povoluje pouze určité náboženství, a nebo projev víry v náboženství naprosto odsuzuje, trestá za něj a povoluje pouze víru v ideologii. Ideologie se tak pro obyvatele totalitního státu stává zcela novým náboženstvím.

Karl Mannheim dále tvrdí, že do určité skupiny patříme proto, že na svět a na určité věci pohlížíme stejně jako ona, a ne proto, že jsme se do dané společnosti pouze

---

⁸ MANNHEIM, Karl. *Utopie a ideologie*, str. 58

⁹ MANNHEIM, Karl. *Utopie a ideologie*, str. 56

¹⁰ ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*, str. 47

narodili.¹¹ Člověk je přirozeně zvědavý tvor a snaží se na otázky najít odpovědi. Jsou dva způsoby, jak odpovědi získat. Buďto k nim dospěje sám jako jedinec, vlastním myšlením, nebo mu je může poskytnout právě ideologie. Ta se pak stane součástí jeho života. Vzhlíží k ní a stává se jeho oporou. Dokud se v jeho mysli neobjeví pochybnosti o pravdivosti tvrzení ideologie, funguje jako její příjemce, ale zároveň i jako její šířitel. Své dojmy a myšlenky spojené s ideologií šíří dál mezi své bližní, s nimiž své ideje dále sdílí.

---

¹¹ MANNHEIM, Karl. *Utopie a ideologie*, str. 74

2) Žánry politický román, utopie a antiutopie

• Politický román

Přestože díla *Nineteen Eighty-Four* a *My* řadíme mezi *antiutopie*, můžeme u nich pozorovat také znaky *politického románu*. *Politický román*, nebo také ideologický či časový román, zobrazuje fungování politiky ve společnosti. Snaží se čtenářům odkrýt, jak společnost funguje. Téma *politických románů* vychází z politického dění své doby a reaguje na ni. Autor poukazuje na nedostatky daného státního zřízení a kriticky na současnou situaci reaguje. *Politický román* je „seismografem politického klimatu, ventilem občanské nespokojenosti, eventuálně čtenářovým opěrným bodem v chaosu rozmanitých ideologií.“¹² Svou kritikou se tento žánr snaží čtenáře upozornit na nedostatky systému a změnit směr, jímž se současně společnost ubírá. „Významnou součástí demaskující funkce politického románu je zesměšnění politické fráze.“¹³ Autor si pro své dílo vybere hesla, která jsou současnou politikou často užívána a snaží se poukázat na jejich absurditu.

Politické romány obsahují dialogy, či monology postav, jež přemítají o politické situaci a jejích nedostatcích. Snaží se tak vady systému čtenáři odkrýt prostřednictvím svého uvažování. Pravdivost svých poznatků dokazuje příklady, které čtenáři poskytuje. Ideologické diskuze postav plní tři funkce. Přesvědčovací funkce se objevuje v agitačním typu, demaskující můžeme pozorovat u typu satirického a akčního a poznávací funkce je využita v reflexivním typu *politických románů*.¹⁴ Autor svou kritiku zobrazuje buďto prostřednictvím alegorie a symbolů, nebo neskrytě poukazuje na daný problém tak, jaký skutečně je. Součástí *politických románů* jsou také následky činů postav, které odporují systému, jako jsou například výslechy, mučení či věznění.

Rozlišujeme 4 typy *politických románů*. Prvním je *román agitační s dominantní funkcí přesvědčovací*. Snaží se získat si publikum pro určitou myšlenku, vyvolat neklid a vyburcovat veřejnost k činu proti systému. Dalším typem je *satirický pamflet*, který se snaží politické činy zesměšnit. Používá ironii a kritizuje uvedený problém komikou. Třetí typ je *politický thriller*, jenž se pokouší oslovit čtenáře napínavými událostmi, jako jsou například politické vraždy, věznění, vydírání a skandály. Posledním typem je typ

---

¹² MOCNÁ, Dagmar. PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*, str. 494

¹³ MOCNÁ, Dagmar. PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*, str. 494

¹⁴ MOCNÁ, Dagmar. PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*, str. 495

reflexivně filosofický, který se zamýšlí nad mravností využití politické moci.¹⁵ Za počátek *politických románů* můžeme považovat novověké *utopie*.

• Utopie

Slovo *utopie* pochází z řeckého *utopos*, což doslova znamená *žádné místo*. Tento termín tedy chápeme jako označení místa, které neexistuje. Počátky žánru *utopie* můžeme sledovat v období antiky, především u Platóna v jeho díle *Ústava* a u svatého Augustina ve spise *O státě božím*. V 16. století dal výrazu *utopie* zcela nový rozměr Thomas More se svým dílem *Utopie* z roku 1516. Zobrazuje zde svou neuskutečnitelnou představu o ideální, vysněné a nereálné zemi Utopii, která se nachází na ostrově. More prostřednictvím hlavní postavy cestovatele Rafaela představuje model ideální, beztřídní společnosti, její zákony a zvyklosti a zároveň tak kritizuje mravy tehdejší Anglie. „Dominantní funkce společenskovochovná a naučná se v utopii zpravidla literárně realizovaly jako autentické svědectví cestovatele o dosud neznámém ostrově, takže utopie obsahovaly aspoň v náznaku i dobrodružný a tajemný prvek.“¹⁶ I přesto, že se More snažil zobrazit beztřídní ráj, lze v jeho díle pozorovat prvky nerovnosti. „A central irony of Utopia was that black slaves were necessary to assure the leisure and prosperity of the downtrodden whites he sought to liberate.“¹⁷ Utopická společnost bývá nějakým způsobem odtržena od světa kolem, což jí umožňuje se výrazně odlišovat. Je často situovaná zdánlivě mimo realitu na odlehlém ostrově, nebo ve městě. Osoba, jež utopickou zemi navštívila, její zvyklosti porovnává se zvyklostmi své země a v porovnání se svou rodnou vlastí hodnotí utopickou společnost jako dokonalou a nadčasovou. Utopické společnosti mají často charakter jednoty a soudržnosti. Na tuto skutečnost je na rozdíl od *antiutopie* pohlíženo velmi kladně.

Utopii můžeme rozdělit do dvou podkategorií a to na *utopii vážnou* a *komickou*. Mezi *vážnou*, nebo-li *klasickou utopii* řadíme například již zmiňovanou *Utopii*, jejímž autorem je Thomas More, nebo také dílo Tommase Campanelly *Sluneční stát* (*La città del Sole*), či *Nová Atlantida* (*New Atlantis*) Francisce Bacona. „Myšlenkové těžiště klasických utopií spočívá v systematickém popisu dokonalého fungování ideálního státu,

---

¹⁵ MOCNÁ, Dagmar. PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*

¹⁶ VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*, str. 402

¹⁷ STARRS, Paul F., and WRIGHT, John B. "Utopia, Dystopia, and Sublime Apocalypse in Montana's Church Universal and Triumphant." *Geographical Review* 95.1, str. 100

splyvajících s představou mytické bájně země s podivuhodným přírodním bohatstvím.“¹⁸ Druhým typem utopie je *komická, satiricko-parodická utopie*, do níž lze zařadit kupříkladu *Gulliverovy cesty (Gulliver's Travels)* Jonathana Swifta.¹⁹ I přesto, že se jedná primárně o *satirický román*, můžeme zde pozorovat utopické prvky zbloudilého cestovatele nacházejícího neznámé státy řízené rozdílnou ideologií, než je zvyklý ze své vlastní země. Swift na rozdíl od Mora zobrazuje svou fikční společnost satiricky a jeho pátrání po vysněné zemi ve většině případů končí neúspěchem. Autor tohoto románu se snaží národy, jež navštívil, zobrazit posměšně, čímž zároveň kritizuje soudobou společnost. Dalším podtypem *utopie* je *antiutopie*, která byla populární především ve 20. století.

Žánr *utopie* se v průběhu let vyvíjel a v 18. a první polovině 19. století obsahuje *klasická utopie* také prvky *výchovného románu*. Ten se snaží zprostředkovávat morální či náboženská poučení a prezentuje je jako zásady, které je v životě možné využít. V polovině 19. století vzniká žánr *science fiction*, jehož základem je právě *utopie*. *Science fiction* čerpá z nereálných představ o budoucnosti, zahrnuje pohled na politické uspořádání světa a podobně jako v *utopii* se zde často setkáváme s hrdinou cestovatelem, jenž objevuje jemu neznámou civilizaci s tím rozdílem, že v *science fiction* cestovatel ve většině případů absolvuje výpravu do kosmu. V souvislosti s tím se setkává s novou rasou živočichů, roboty, androidy. Zároveň se ale *science fiction* v mnohém liší, a to především v pojetí setkání s novou civilizací. Zatímco *science fiction* se snaží ve čtenáři vyvolat vzrušení napínavým příběhem a velkými zvraty, *utopie* ke skutečnosti přistupuje spíše filosoficky, kritizuje soudobou politiku a společnost ve snaze poukázat na problém a snaží se tím následně změnit danou skutečnost.

• Antiutopie

Antiutopie, nebo také *dystopie* či *kakotopie*, byla populární především ve 20. století, kdy se ve světě začínala rozšiřovat totalitní hnutí. *Antiutopie* je literární reakcí na nebezpečí totalitních systémů, omezení lidské svobody a snaží se svým příběhem čtenáře varovat před potenciální zkázou společnosti způsobenou kontroverzním řízením společnosti. Přesto, že se nabízí vysvětlení, že *antiutopie* je opak *utopie*, není to pravda. Stejně jako *utopie* zobrazuje i *antiutopie* vizi ideální společnosti, ale s tím

---

¹⁸ MOCNÁ, Dagmar. PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*, str. 667

¹⁹ MOCNÁ, Dagmar. PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*

rozdílem, že antiutopická společnost se vymkla kontrole a ubírá se nesprávným směrem, který vede spíše ke zkáze než k ideálu. Ideály antiutopické společnosti se podobají utopickým ideálům, ty ale není možné plně zrealizovat. *Antiutopii* lze chápat jako jakýsi doklad toho, že *utopie* je nemožná. Přesto, že je situace v antiutopických dílech depresivní, může čtenáře poznamenat pozitivně, jelikož si ze světa, prezentovaného v románu, odnese ponaučení.

„Utopia is maintained in dystopia, tradition ally a bleak, depressing genre with no space for hope in the story, only *outside* the story: only by considering dystopia as a warning can we as readers hope to escape such a dark future.“²⁰

Nalézt v *antiutopii* naději a víru v lepší zítřky je poněkud obtížné. Naopak naděje, že lidstvo nedospěje k podobné společnosti, jaká je zobrazena v antiutopických románech, je vysoká. Čtenáři román slouží jako děsivý příklad možné budoucnosti a může se tak vyvarovat chybám ve společnosti, které jsou v antiutopických románech zobrazovány.

Stejně tak jako *utopie*, i *antiutopie* zobrazuje společnost, jež se často odlišuje od vzezření okolí, které čtenář zná. Ovšem na rozdíl od *utopie* v sobě antiutopická společnost ukrývá závažné nedostatky, které nemusí být nutně na první pohled zřejmé a objeví se až po bližším zkoumání dané společnosti. Tento průzkum do hlubin státu nám poskytuje vypravěč, jímž bývá právě obyvatel země. S řízením státu nesouhlasí buďto již na začátku knihy, anebo svůj odpor získává až v průběhu knihy, v důsledku popisu fungování země, kdy si sám uvědomí, že státní zřízení není ideální, jak se mu zdálo, nebo změní svůj názor na danou politiku kvůli osobě, jež mu prostřednictvím svých negativních názorů na řízení státu pomůže vidět svět kolem sebe reálně. V případě, že vypravěč zprvu se systémem státu souhlasí a považuje ho za ideální, čtenář si uvědomuje, že politická situace v zobrazené společnosti má k ideálu velmi daleko.

Antiutopická civilizace bývá technicky vyspělá a na předešlá období pohlíží s odporem, jako by se za minulost lidské rasy styděla. Postavy v *antiutopii* ztrácí základní vlastnosti a pudy, které v sobě vždy měli. Vytrácí se pravá láska, na potomky je pohlíženo jen jako na další bezvýznamné články v historii lidí, jejichž úkolem je pouze pokračovat v tom, co bylo započato. Mizí také pud sebezáchovy, kdy je jedinec ochoten obětovat svůj život v zájmu udržení ideologie u moci. Pocit, že se nenacházíme v současné době, také navozuje fakt, že obyvatelé se odlišují od současníků nejen ideologií, ve kterou věří, ale nosí například naprosto totožné oblečení, čímž potlačují

---

²⁰ Baccolini, Raffaella. "The Persistence of Hope in Dystopian Science Fiction." *PMLA* 119.3, str. 520

originalitu a jedinečnost každého člověka, či používají nový jazyk, který má být jednodušší a v každém směru lepší než jazyk v minulosti. Společnost je rozdělena do určitých tříd, které následují pravidla pro ně daná. Pokud pravidlo někdo poruší, přichází trest.

V *antiutopiích* bývá kladen důraz na technickou vyspělost národa. Příslušníci této společnosti jsou ohromeni novými vynálezy a minulostí opovrhují. Svět, v němž žijí, bývá ponurý, neobsahuje příliš mnoho barev a obyvatele často obklopují materiály, které navozují pocit chladu jako je například kov nebo sklo. Na přírodu je pohlíženo jako na něco nečistého, něco, co lidem připomíná jejich dávnou minulost, na kterou chtějí zapomenout. Návrat k přírodě by pro obyvatele antiutopického světa znamenal krok zpět v pokroku, a to je nepřípustné, poněvadž technický pokrok považují za důkaz své vyspělosti.

V antiutopickém světě se nachází i odpůrci státního zřízení, které je u moci. Vedením státu jsou označeni za zrádce ideologie, jsou stíháni a následně trestáni. Znamenají totiž riziko pro státní ideologii, protože by mohli zlákat ke svému přesvědčení i další obyvatele státu, a to je pro vládu nepřípustné, poněvadž by to ohrozilo její politickou pozici.

3) Totalitarismus v dílech *Nineteen Eighty-Four* a *My*

- Totalitarismus v *Nineteen Eighty-Four*

George Orwell ve svém románu *Nineteen Eighty-Four* prezentuje poměrně mladý, ale velice krutý totalitní režim, trvající přibližně 50 let. Dílo nás přivádí do světa po *Revoluci (Revolution)*, kde se geografické rozložení států změnilo téměř k nepoznání. Na Zemi se nyní nachází tři supervelmoci, které jsou si svou ideologií navzájem velmi podobné. Na území Evropy a severní Asie se nachází *Eurasia*, jež vznikla pohlcením všech států Ruskem. *Oceania* zabírá největší území a to sice území Severní i Jižní Ameriky, Britských ostrovů, Australoasie a jižní Afriky. Třetí supervelmoc, *Eastasia*, vyplynula ze zmatených bojů o deset let později. Plocha *Eastasie* je ze všech států nejmenší. Zahrnuje Čínu a území jižně od ní, ostrovy Japonska, část území Tibetu, Mandžuska a Mongolska. Mimo tyto supervelmoci existuje i oblast, která nepatří ani jednomu státu. Jedná se o území ve tvaru čtyřúhelníku, který se svými hranami dotýká severoafrického Tangeru, středoafrického Brazzavillu, východoasijského Hong Kongu a severoaustralského Darwinu. Tato oblast je rozlehlá, nachází se zde cenné nerosty a jiné žádané materiály, jako je například guma. Žije zde přibližně jedna pětina z celého obyvatelstva Země, která pro supervelmoci představuje levnou pracovní sílu.

Společnost je rozdělená na tři vrstvy - *Vnitřní stranu (the Inner Party)*, *Vnější stranu (the Outer Party)* a *proléty (the proles)*. Tato struktura oligarchické společnosti se v historii neustále opakuje, pouze se mění pojmenování vrstev.

„Throughout recorded time, and probably since the end of the Neolithic Age, there have been three kinds of people in the world, the High, the Middle, and the Low. They have been subdivided in many ways, they have borne countless different names, and their relative numbers, as well as their attitude towards one another, have varied from age to age: but the essential structure of society has never altered.“²¹

Přestože *Strana* opovrhuje historií, minulostí a vším s ní spojeným, využívá nadále hierarchické rozložení společnosti známé z již dřívějších dob. *Vnitřní strana* je téměř na úplném vrcholu společnosti a ze všech těchto vrstev se jejím členům daří nejlépe, protože mají privilegia, jež zbývající dvě vrstvy nemají. Výše než *Vnitřní Strana* je už pouze *Velký Bratr (Big Brother)*. *Vnější strana* je střední vrstva, která nežije ani v

---

²¹ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 233

přepychu, ale ani v naprosté bídě. Na úplném dně společnosti se nachází *proléti*, kterými *Strana* opovrhuje a nepovažuje je za lidi, přesněji řečeno za ideálního občana *Oceanie*, poněvadž právě *proléti* ze všech vrstev společnosti připomínají svým chováním člověka nejvíce.

Vnitřní strana zahrnuje jen asi dvě procenta celého obyvatelstva *Oceanie*, což je maximálně šest milionů obyvatel. Příslušníky *Vnitřní strany* je možno rozeznat podle tmavých kombinéz, které všichni nosí. *Vnitřní strana* je označována za mozek *Strany*. Členové *Vnitřní strany* spravují *Ideopolicii* (*the Thought Police*) a snaží se tak udržet totalitní režim *Angsoc* (*Ingsoc*) u moci. Už jen svým omezeným počtem dávají najevo svou nadřazenost vůči zbytku obyvatelstva. Její členové vedou v porovnání s ostatními obyvateli poněkud luxusnější život. Mají nárok na větší a lépe zařízený byt, většinou mohou využít služby sluhy a vlastní soukromé dopravní prostředky. Dalším přepychem, který si ostatní nemohou dovolit a hlavně nemají k němu přístup, jsou kvalitnější potraviny, jež jsou pravděpodobně stejné kvality jako v době před *Revolucí*. Dokonce i oblasti, ve kterých sídlí, se výrazně odlišují od zbytku města, jelikož jsou vždy čisté, uklizené a budovy jsou v dobrém stavu. „The whole atmosphere of the huge block of flats, the richness and spaciousness of everything, the unfamiliar smells of good food and good tobacco, the silent and incredibly rapid lifts sliding up and down, the white-jacketed servants hurrying to and fro—everything was intimidating.“²² Člen *Vnější strany* a ani *prolét* nesmí do této části města vstoupit, pokud nemají povolení od samotného člena *Vnitřní strany*. Pokud bychom svět v románu *Nineteen Eighty-Four* porovnali s nám známou historií, mohli bychom *Vnitřní stranu* považovat za šlechtu. Mají dostatek veškerého zboží, možnost činit rozhodnutí v záležitostech vedení státu a mají k dispozici *Ideopolicii*, která poslušně plní jejich rozkazy.

Vnitřní strana ovšem není na úplném vrcholu sociálního zřízení *Oceanie*, jak by se mohlo zdát. Ještě nad *Vnitřní stranou* sídlí *Velký Bratr* (*Big Brother*). Poněkud záhadná osoba, která pozoruje z plakátů každý krok obyvatel *Oceanie*. Jedná se o muže, který je vůdcem *Oceanie*. Není ovšem vůdcem v pravém slova smyslu, jelikož není jasné, zda žije nebo někdy vůbec žil. Ani Winston nedostane odpověď na otázku, jestli *Velký Bratr* fyzicky existuje. Na druhou stranu je ale jisté, že existuje nehmotně, a to v myslí každého občana *Oceanie*. *Velký Bratr* je jakási představa, autorita, kterou si *Strana* vytvořila. I přesto, že pravděpodobně hmotně neexistuje, hraje v celém systému

---

²² ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 212

státu velkou roli. Plakáty s jeho obličejem a nápisem „Big Brother is watching you“ jsou vyvěšeny na každé chodbě, v kancelářích i na rohu každé ulice. „It depicted simply an enormous face, more than a metre wide: the face of a man of about forty-five, with a heavy black moustache and ruggedly handsome features.“²³ Tyto plakáty jsou součástí procesu sledování obyvatel, poněvadž jeho oči z plakátu sledují každý krok a každý čin občanů, stejně tak jako obrazovky. V průběhu románu o něm nezjistíme více, než jen že se jedná o muže ve středních letech s pronikavým pohledem a hustým knírem, pod nímž se skrývají rty. Nelze tedy identifikovat výraz, který se pod knírem ukrytý. Sám hlavní představitel románu, Winston, si není jistý výrazem *Velkého Bratra* a teprve až po přijetí kultu *Velkého Bratra* si uvědomí, že se muž na plakátu usmívá. Jedná se o Winstonovu představu, kterou si na místo neznámé domyslel. *Velký Bratr* je silná neomylná autorita, která má vždy a za každou cenu pravdu. Ať už skutečně existoval, či ne, *Strana* z něj vytvořila vůdce celé *Oceanie*. Kvůli autentičnosti celého státního zřízení se *Strana* snaží občany přesvědčit, že *Velký Bratr* je skutečná osoba. Tvrdí tedy, že on a Goldstein, nynější vůdce odbojového seskupení jménem *Bratrstvo* (*The Brotherhood*), se spolupodíleli na vzniku *Oceanie* a celé ideologie *Angsocu*. *Velký Bratr* je síla, která pozoruje a kontroluje občany již od počátku *Oceanie* až do nynější doby. Je entitou, která bude existovat do té doby, dokud bude existovat i sama *Strana*.

Další třídou v oceanské společnosti je *Vnější strana* (*the Outer Party*), jejíž členové představují sílu pracující v zájmu *Strany*. Příslušníci *Vnější strany* působí na čtyřech ministerstvech - *Ministerstvo pravdy* (*Ministry of Truth*), *Ministerstvo hojnosti* (*Ministry of Plenty*), *Ministerstvo lásky* (*Ministry of Love*) a *Ministerstvo míru* (*Ministry of Peace*). Názvy ministerstev jsou příkladem filosofie *Strany* - *doublethinku*, jelikož se zabývají přesným opakem svého názvu.

Ministerstvo pravdy se zabývá lží a propagandou. Hlavním cílem jeho pracovníků je měnit, nebo jak tvrdí *Strana* opravovat, historii a veškeré nevyhovující záznamy. V tomto oboru pracuje i Winston Smith, díky němuž čtenář podrobně nahlédne na problematiku falšování záznamů. Existence pravdivých záznamů o minulosti je nepřijatelná. Aby *Strana* mohla ovládnout přítomnost, musí ovládnout i minulost. Pracovníci *Ministerstva pravdy* jsou posledním článkem, který se setká s minulostí těsně před tím, než bude zničena, vymazána. Pracovník *Ministerstva pravdy* obdrží zprávu, která mu určí, jaké články mají být pozměněny. „The messages he had

---

²³ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 3

received referred to articles or news items which for one reason or another it was thought necessary to alter, or, as the official phrase had it, to rectify.“²⁴ Pracovní náplní zaměstnanců *Ministerstva pravdy* v žádném případě není zkoumat, z jakého důvodu má být článek opraven. Jeho práce spočívá v tichém následování příkazů. Jakmile je záznam zničen, není možné ho dohledat a dokázat tak omyl *Strany*. Důležitým posláním je také zařídit neomylnost *Velkého Bratra* pomocí opravení veškerých jeho chybných předpovědí týkajících se například výroby obuvi, přidělu čokolády či postupu fronty ve válečné oblasti. Pro propagandu a ideologii *Strany* je nezbytné, aby každý výrok *Velkého Bratra* odpovídal skutečnosti. *Ministerstvo pravdy* představuje klíčovou jednotku zachování ideologie v čele státu. Tato instituce také vyřizuje vymazání nevyhovujících lidí. Upraví nebo dokonce i vymaže záznamy o narození a životě občana a tím je započat proces *vaporizování* člověka, po kterém jediné místo, kde je daná osoba zachována je lidská mysl, vzpomínky na tohoto člověka, které ovšem také nejsou věčné.

Ministerstvo hojnosti se zabývá ekonomikou *Oceanie*. Určuje přiděly pro obyvatele státu, přičemž se je snaží udržovat v neustálé chudobě a strádání. *Strana* si je vědoma rozdílů mezi třídami ve společnosti, ale tyto rozdíly jí dodávají plnou kontrolu nad děním ve státě. Ve skutečnosti je nezbytné udržovat chudobu, protože je podle *Strany* jednodušší kontrolovat občany zubožené bídou, než obyvatele šťastně žijící v blahobytu. Důležitou ekonomickou strategií je nepřetržitá válka, která zařídí neustálou výrobu produktů, které buďto nebudou upotřebeny vůbec, anebo budou na frontě okamžitě zničeny. To znamená, že *Strana* využije pracovní sílu s nulovým výsledkem, což jí zařídí, že nemůže být osočena z nevyužití pracovní síly.

Ministerstvo míru se stará o vojenství a válečný konflikt. Jak již bylo řečeno, nepřetržitá válka je pro ekonomiku *Oceanie*, i zbývajících dvou zemí, klíčová. Z ekonomického hlediska je podstatná zejména kvůli nepřetržité výrobě, která vede k vynaložení pracovní síly, ale bez přínosných výsledků. Ze sociálního hlediska udržuje neustálá válka obyvatele státu ve stavu, jež je pro *Stranu* žádoucí. *Strana* věří, že jedním z podstatných způsobů udržování poslušnosti občanů je nekonečný strach. Vystrašení lidé jsou psychicky slabší, protože obava z nebezpečí smrti jim nedovoluje jasně myslet. Zároveň pro vystrašeného jedince představuje *Strana* a její ideologie jakousi jistotu, oporu, ke které může vzhlížet v období plné nejistot, kterým válka bezpochyby je. Pro

---

²⁴ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 49

Stranu to představuje postavení, o které usiluje. Potřebuje být nejbližším společníkem každého jedince ve státě a mít jeho plnou důvěru. Tím si zajistí naprostou oddanost občanů. Válka je v každém případě strategickým krokem, jenže válka mezi třemi supervelmocemi v románu *Nineteen Eighty-Four* není vedena za účelem získat část území, nýbrž za účelem získat psychologickou výhodu u obyvatel státu. Ideologie tří států se od sebe vesměs moc neliší, záměr, který se za válečným konfliktem skrývá je také téměř totožný.

Čtvrtou institucí je *Ministerstvo lásky*, které spravuje *Ideopolicii* (*Thought Police*). Hlavním zájmem ministerstva a *Ideopolicie* je odhalit a včas eliminovat veškeré hrozby v podobě nepřátel ideologie. Odkrytí *Ideozločinců* (*thoughtcriminals*) není díky sledování příliš obtížné, poněvadž se dříve či později sám prozradí. Jedinec, jenž vlastní nenávislné myšlenky proti *Straně*, se ocitne v situaci, kdy dá volný průchod svým pocitům a sebemenší úšklebek nad výrokem *Strany*, který obrazovka zachytí, se mu stává osudným. *Ideopolicie* se na něj zaměří, sleduje ho detailněji, vyhodnocuje jeho chování a pokud se prokáže, že jde o nepřítele *Strany*, zatkne ho. Následně je zločinec vězněn v prostorách *Ministerstva lásky*, kde je týrán fyzicky i psychicky. Proces sledování je zde posunut na ještě vyšší úroveň, protože v celách nejsou okna a nikdy se zde nezhasínají světla. Je tedy nemožné zachovat si přehled o denní době, nebo veškerém dění mimo prostory cel. Samozřejmě je součástí cel také obrazovka, která zároveň slouží jako jakýsi dozorce, který vězni neustále diktuje, co smí a co nesmí. Vzniká tak silný psychický teror, jelikož jedinec je pod plnou kontrolou *Strany*. Vězeň má zakázáno udělat cokoliv jiného, než co je mu přikázáno. „‘Smith!’ yelled a voice from the telescreen. ‘6079 Smith W.! Hands out of pockets in the cells!’“²⁵ „‘Smith!’ yelled the voice from the telescreen. ‘6079 Smith W! Uncover your face. No faces covered in the cells.’“²⁶ Toto zacházení v člověku vyvolá pocit naprosté bezmoci. Součástí věznění jsou také fyzické tresty a výslechy. U výslechů se stejně jako v průběhu celého věznění využívá psychického i fyzického násilí. Oslabením tělesné schránky člověka se zpřístupní i cesta do jeho mysli, což umožní vložit jedinci do hlavy jakoukoliv myšlenku. Zoufalý a umučený člověk přijme, co je mu předkládáno, přijme ideologii *Strany* a začne milovat *Velkého Bratra*. *Místnost 101* na *Ministerstvu lásky* je poslední fází výslechů a převýchovy. Proti vězni je využita nejsilnější zbraň, která je konečnou fází kompletního odevzdání lidské mysli - strach. Nejsilnější strach, který v

---

²⁵ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 286

²⁶ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 294

sobě člověk uchovává, zlomí veškerý odpor mysli vězně a donutí ho se plně odevzdat vězňiteli, protože právě on je tím, kdo může ukončit situaci, která tento strach vyvolává.

Věznění na *Ministerstvu lásky* má jen dvě východiska - propuštění a *vaporizování* (*vaporizing*). Propuštění je možné, ale člověk, který opustí *Ministerstvo lásky* už není tím, kým býval. Stane se z něj převychovaný člověk, který je jen skořápkou toho, čím kdysi býval. Kvůli vymývání mozku se v jeho mysli vše změnilo. Takový člověk už pro *Stranu* není nebezpečný a není potřeba ho podrobovat silnému dohledu jako dříve. V případě *vaporizování Strana* člověka doslova vymaže. Nejen, že je popraven, ale následně jsou také vymazány záznamy o jeho narození, životě a samozřejmě i smrti. Stává se z něj někdo, kdo nikdy nežil, protože nikde není o jeho životě jediný důkaz, jediný záznam. Jediné místo, kde je šance, že by zůstal zachován, jsou vzpomínky, ty je ale *Strana* také schopna pomocí vymývání mozku vymazat.

Práce ministerstev spolu úzce souvisí a v některých případech spolupracují. Středem všech ministerstev je *Ministerstvo pravdy*, poněvadž spravuje veškeré lži vyřčené těmito institucemi a přepisuje záznamy z minulosti, aby korespondovaly s přítomností. V případě, že se předpověď *Velkého Bratra* ohledně množství vyrobeného zboží nebo postupu válečné fronty nenaplní, zařídí *Ministerstvo pravdy*, aby se lež vyřčená jiným ministerstvem stala pravdou. *Ministerstvo pravdy* svými falšovanými záznamy napomáhá *Ministerstvu hojnosti* šířit klam, že *Oceanie* je ekonomicky prosperující zemí, a že žádná chudoba vlastně neexistuje. Dalším příkladem spolupráce *Ministerstva pravdy* a hojnosti je loterie, které využívají především *proléti*, kteří si kupují lístky v naději snadného zbohatnutí. Vítězové jsou vždy skutečně vyhlášeni, nejedná se ale o skutečné výherce, nýbrž o smyšlená jména fiktivních osob, které vypíše *Ministerstvo pravdy*. Svým způsobem spolupracuje *Ministerstvo pravdy* také s *Ministerstvem lásky*, poněvadž když *Ministerstvo lásky* zabije vězně, potřebuje dokonat dílo naprostým vymazáním dané osoby ze světa. To umožní právě *Ministerstvo pravdy*, které přepíše veškeré záznamy o jedinci, čímž z něj udělá osobu, jež nikdy neexistovala.

Nejnižší třídní skupinou sociálního zřízení *Oceanie* jsou *proléti* (*the proles*). V rozložení obyvatelstva zabírají největší počet obyvatel, konkrétně 85%. Jsou to běžní lidé, žijící na okraji společnosti, kteří v podstatě nemají vliv na chod státu. Pro *Stranu* představují masu lidí, jež není nijak důležitá. Tento fakt je vyobrazen mimo jiné i tím, že *proléti* jako jediní nejsou pod neustálým dohledem obrazovky. Lhostejnost *Strany* vůči *prolétům* je tak silná, že je dokonce srovnávají se zvířaty. „As the Party slogan put

it: 'Proles and animals are free.'²⁷ Představují tedy pro *Stranu* živého tvora, který není schopen vlastního myšlení, plní rozkazy nadřazeného člověka a v žádném případě nehrozí, že by se snažili vzepřít režimu a rozpoutat revoluci. *Strana* svůj vztah k *prolétům* zobrazuje i životní úrovní, do které je zasadila. Jestliže připustíme, že *Vnitřní strana* je prestižní částí společnosti žijící v luxusu, *proléti* jsou jejím pravým opakem. Žijí v naprosté bídě a špíně. Přesto ale zůstali v totalitním režimu *Oceanie* jako jediní svobodnou skupinou lidí. Jejich zájmy se od členů *Strany* velmi liší, poněvadž se starají o běžné záležitosti nezasahující do zřízení státu, jako je rodina, navštěvování hospody, či sázení do loterie. Na rozdíl od členů *Strany* také nejsou povinni nosit uniformy a ženy mohou používat líčidla i parfémy. Privilegium svobodných a sílu, kterou potencionálně proti *Straně* mají, si ale neuvědomují a ke zřízení státu se staví lhostejně. Winston si naopak uvědomuje, jakou moc by *proléti* mohli mít, kdyby se rozhodli rozpoutat revoluci. „If there is hope, [...] it lies in the proles.“²⁸ Winston věří, že poslední nadějí na změnu jsou právě *proléti*, a to nejen kvůli jejich velkému počtu, ale také protože nejsou sledováni, čímž by bylo možné sestavení odbojové skupiny a následného rozpoutání revoluce. Dalším důvodem, proč si Winston myslí, že jsou poslední nadějí, je fakt, že mezi nimi stále žijí lidé, již žili v době před *Revolucí*, zatímco členové *Strany* z této doby byli povětšinou vyhlazeni v čistkách. Winstonova naděje se ale rozpadá se setkáním starého muže, který si sice na dobu kapitalismu vzpomíná, avšak současné zřízení státu ho zřejmě nijak netrápí. V důsledku stáří není schopen porovnat současnost s minulostí a jeho paměť se skládá jen z jakýchsi útržků prožitého života. Zároveň Winston chápe, že si *proléti* neuvědomují skutečnost, že jsou *Stranou* utlačováni a nemají tedy důvod pokusit se o vzbouření proti režimu. I přesto, že *Strana* nevynakládá sílu na sledování této podřadné skupiny, vyskytují se mezi *proléty* členové *Ideopolicie*, aby včas eliminovali potencionální hrozbu v podobě jedinců, kteří individuálně přemýšlejí, projevují zájem o změnu státu a následnou revoluci.

Aby režim úspěšně fungoval a neohroženě vládl, je zapotřebí mít přehled o každém členovi *Vnější strany*, ale i *Vnitřní strany*, a včas tak zabránit jakémukoli odporu. Nejdůležitějším prostředkem, kterým se udržuje bezpečí režimu, jsou televizní obrazovky. Nachází se v každé místnosti, a to jak v kancelářích, tak i v bytech samotných občanů *Oceanie*. Mají schopnost nejen vysílat hudbu, zprávy a různé programy, nýbrž také zpracovávat data, které zachytí. Fungují tedy jako televizní

---

²⁷ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 92

²⁸ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 105

obrazovka, i kamera zároveň. Občané mohou jejich zvuk ztišit, nemohou je však nikdy úplně vypnout. Možnost obrazovku úplně vypnout je výsadou pouze členů *Vnitřní strany*, Winston a Julie to zjistili až na návštěvě O'Briena v jeho sídle.

„He stopped, turned aside and pressed a switch on the wall. There was a sharp snap. The voice had stopped. Julia uttered a tiny sound, a sort of squeak of surprise. Even in the midst of his panic, Winston was too much taken aback to be able to hold his tongue. ‘You can turn it off!’ he said. ‘Yes,’ said O’Brien, ‘we can turn it off. We have that privilege.’“²⁹

Toto tvrzení je ale poněkud sporné, jelikož rozhovor, který Winston vedl s O'Brienem v jeho sídle u vypnuté obrazovky byl Winstonovi později během mučení přehrán. Jedná se tedy pravděpodobně o lež, kterou O'Brien, člen *Vnitřní strany*, využil k získání Winstonovy důvěry. Jediná vrstva společnosti, která není podrobena důkladnému sledování, jsou *proléti* žijící nejsvobodněji ze všech tří vrstev. Obrazovky se ve většině případů nenachází ani v jejich bytech, ani na ulicích jejich čtvrti a z toho plyne, že si je *Strana* vědoma jejich neschopnosti zosnovat revoluci. *Proléti* si svou sílu neuvědomují a jak se zdá, netouží po změně politického režimu. Jistou formou sledování jsou také oči *Velkého bratra* na plakátech, na nichž je vyobrazen. Jeho pohled občanům neustále připomíná, že jsou nepřetržitě kontrolováni.

Režim organizuje tzv. *Dvě minuty nenávisti* (*Two Minutes Hate*), při nichž je od obyvatel očekáván silný projev nenávisti a odporu vůči nepřátelům *Strany*. Během setkání je promítán krátký film zobrazující Emanuela Goldsteina i přívržence *Bratrstva*, jeho organizace. Film je formou vymývání mozku a snaží se v nich vyvolat zášť vůči této organizaci pomocí nepříjemných zvuků. Není jisté, zda Goldstein skutečně existoval, ani zda někdy existovalo *Bratrstvo*. Pravděpodobně jde o smyšlenou skupinu lidí vytvořenou za účelem udržování obyvatel v neustálém strachu, poněvadž je zobrazována jako organizace usilující o narušení dokonalého režimu *Oceanie*. Je vysoce pravděpodobné, že organizace či Goldstein samotný skutečně existovali, ale *Strana* upravila jejich existenci, aby účinně sloužila její propagandě. Pravdivost existence *Bratrstva* se zdá být nemožná zejména po O'Brienově odhalení, že *knihu*, která má sloužit k šíření myšlenek organizace, vytvořila *Strana*.

Síla, jíž *Strana* disponuje, zasahuje do života obyvatel velmi silně a narušuje i lásku a rodinu, které jsou člověku od přírody vlastní. Rodina v *Oceanii* již není

---

²⁹ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 214

bezpečným místem, kde by se občan mohl svěřit se svými myšlenkami a obavami. Rodina je naopak nebezpečím, které může vést až k zatčení, poněvadž děti již nejsou produktem lásky, nýbrž dalším způsobem teroru obyvatel. Děti členů *Vnější strany* navštěvují oddíl *Zvěďů (the Junior Spies)*, který je učí sledovat a odhalovat *ideozločince* a své nabyté vědomosti poté aplikují na lidi, s nimiž se setkávají. Příslušníci rodiny přechovávající ve své mysli nenávistné nálady vůči režimu a tak se ocitají v neustálém nebezpečí, jelikož je může prozradit jemný úšklebek obličeje či mluvení ze spaní. Právě na mluvení ze spaní doplatil Winstonův soused Parsons, jehož dcera ho v noci slyšela vykřikovat „Down with Big Brother!“³⁰. Ve světě v *Nineteen Eighty-Four* mezi členy *Vnější strany* neexistuje nic jako je skutečná rodina jak ji známe. Na první pohled sice děti žijí s rodiči, ve skutečnosti jsou ale dětmi *Strany*, jsou jí oddané a jednají pouze v zájmu *Strany*, to je její záměr. Skutečnou rodinou dětí je *Strana*, která je vychovává podle své ideologie a zajišťuje si tím bezmezně oddané přívržence, kteří pravděpodobně nikdy nebudou chovat ke *Straně* nenávistné myšlenky, protože *Strana* pro ně vytváří nejsilnější možné pouto na světě - pouto rodiny. Zlikvidovat pouto lásky mezi dvěma lidmi je stejně tak důležité, jako odstranit spojení pokrevní rodiny. Pravá láska narušuje oddanost vůči *Straně*, jelikož jediná láska, která je uznávána, je láska k *Velkému bratrovi*. *Strana* určuje, kteří občané spolu vstoupí do manželství, přičemž je nepřípustné, aby k sobě navzájem chovali tento cit, poněvadž spojení dvou milenců představuje riziko probuzení vlastní mysli člověka, které je samozřejmě nepřípustné.

Orwell ve svém románu nabízí prostřednictvím postav dva pohledy na boj proti režimu. Winston Smith je znechucen režimem a touží nad ním zvítězit. Na druhé straně je jeho milenka Julie, která stejně jako on tvrdě protestuje proti ideologii *Strany*. Nicméně, rozdíl mezi těmito dvěma postavami spočívá v přístupu k režimu. Winston pátrá po minulosti, na jejímž základě se snaží vyvodit, zda *Strana* o období před *Revolucí* lže. Je ohromen *knihou*, kterou obdržel od O'Briena a čte ji s opravdovým nadšením. Julie se ale k situaci staví rozdílně. O *Vnitřní straně* pronáší nenávistné řeči a silně jí opovrhuje. Přesto ale postrádá skutečné nadšení, které má Winston. Během čtení *knihy* usne, jako by ji její obsah vůbec nezajímal. Otázkou je, zda si je skutečně vědoma politické situace a ví, proč se rozhodla postavit se proti ideologii, nebo zda vztah s Winstonem a odpor proti *Straně* naivně vidí jen jako hru, šanci okusit volnost života. „She falls asleep while Winston reads to her from Gold-stein's book. Her aim is to get

---

³⁰ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 295

as much genuine pleasure as she can out of the oppressive world in which she finds herself.“³¹ Julie se vždy zajímala více o svůj milostný poměr s Winstonem než o šanci uskutečnit další revoluci.

Přístup vládnoucí *Strany* k občanům *Oceanie* je zřejmý. Je nutné udržovat obyvatele v neustálém strachu ať už nekonečnou válkou, bídou, sledováním, zatýkáním, vězněním, popravami, či dětmi působícími v oddílu *Zvěďů*. Aby se udržela v pozici vládnoucí síly, využívá veškeré možné prostředky a pohrává si s lidskou myslí vymýváním mozku a lžemi, které se stávají skutečností.

- **Totalitarismus v *My***

Román *My* od Jevgenije Zamjatina čtenáři také přináší pohled na totalitní stát, ale zatímco u George Orwella můžeme pozorovat poměrně mladý totalitní režim, v *My* je zobrazován režim, který státu vládne výrazně delší dobu. I když není přesně specifikované stáří *Jednotného státu*, předpokládám, že funguje již delší dobu, jelikož jak prezentuje sám vypravěč D-503, téměř vymizely snahy o převrat a jeho obyvatelé jsou v daném prostředí šťastní a plně podřízeni. Zamjatin zasazuje svůj román do třetího tisíciletí, přičemž *Jednotný stát* je výsledkem tzv. *dvousetleté války*.

Román nám nabízí informace o *Jednotném státě*, jež se tak pro čtenáře stává jediným známým městem. Prostřednictvím postavy D-503 zjišťujeme, jak funguje a vypadá. Hranice města tvoří *Zelená stěna*, jež odděluje vyspělou civilizaci posedlou vědou a technikou od barbarské přírody. Rozloha města není nijak specifikována, a jelikož nezjišťujeme žádné jiné informace o podobných městech ve světě, lze usuzovat, že *Jednotný stát* je jediný svého druhu. Jeho hlavní filosofií je matematika a věda, staví se proti svobodné mysli člověka a projevům skutečných pocitů. Cíle *Jednotného státu* jsou jasné - zničit lidskost, vytvořit stejně smýšlející jedince, šířit filosofii státu dál do vesmíru a vytvořit tak síť totožných společností na planetách, které jsou osídlené stvořeními, která ještě nedosáhla úrovně *Jednotného státu*. Odstranění lidskosti a rozdílů mezi lidmi se zde projevuje několika způsoby. Všichni obyvatelé nosí *unify*, které jsou v podstatě stejně vypadajícími uniformami se štítky, na nichž je uvedeno jméno obyvatel. Již se ovšem nejedná o jméno ve smyslu, jak ho známe v současné době. Jméno každého obyvatele spočívá ve složenině jednoho písmena, spojovníku a

---

³¹ PATAI, Daphne. "Gamesmanship and Androcentrism in Orwell's 1984." *PMLA* 97.5, str. 867

čísla. Obyvatelé státu nejsou zmiňováni jako lidé, ale čísla, kterými je stát tolik okouzlen.

Aby *Jednotný stát* naplnil svou touhu vytvořit ze společnosti dobře fungující stroj, je potřeba sjednotit režim obyvatel. K tomuto účelu slouží *Desky*, které každému číslu udávají jeho denní program, který je neměnný a pro každé číslo naprosto totožný. Jak *Desky* přikazují, každé číslo ve stejnou denní dobu vstává, míří do práce, pracuje, obědvá i usíná. Vše je pečlivě naplánované, čímž stát předchází nebezpečí, jež představuje samostatné myšlení a hlavně i samostatná činnost. Pevně daný program pro všechny obyvatele navíc usnadňuje sledování, jelikož všichni musí být v danou dobu na daném místě. Pokud by se jedinec např. nedostavil do práce včas, jak mu říkají *Desky*, stává se podezřelým a jeho pohyb i činnost budou okamžitě prověřeny. Pro obyvatele státu nejsou *Desky* přítěž, či něco, co by je nějakým způsobem ohrožovalo. Naopak, čísla si jsou vědoma pevné organizace společnosti, kterou *Desky* zařizují a přijímají ji velmi kladně. D-503, jež prokazuje svou loajalitu vůči státnímu zřízení, již od počátku románu *Desky* bezmezně miluje.

„Desky... Právě teď mi ze stěny pokoje přísně i vlídně hledí do očí jejich purpurové číslice na zlatém poli. Bezděky si vzpomínám na to, čemu se ve starověku říkávalo 'svatý obraz', a mám chuť skládat verše nebo modlitby (což je jedno a totéž). Proč jen nejsem básník, abych vás dovedl důstojně opěvovat, ó Desky, ó srdce i tepe Jednotného státu!“³²

D-503 prezentuje *Desky* jako dokonalý řád, který přirovnává k uměleckým dílům a považuje je za nenahraditelný vynález své doby. Nechápe, jak vůbec mohla předešlá civilizace existovat bez čehosi podobného *Deskám*, z čehož plyne, že vůbec nerozumí pocitu svobody a nijak po něm netouží. I přesto, že je program celého dne pečlivě naplánován, existuje doba, kdy mají čísla relativní svobodu. Je to ovšem jakási svoboda v nesvobodě, jelikož je naplánovaná i doba, kdy může číslo provozovat činnosti podle vlastního uvážení. Tento svobodný čas bývá často využíván k tzv. *spuštění záclon*, při kterém je provozován sex. Sex v minulosti považuje také za něco nepochopitelného a přirovnává lidi minulosti ke zvířeti. Právě v tuto dobu vymezenou pro vlastní aktivity píše D-503 svůj deník, jež má být společně s *Integrálem* vyslán do vesmíru.

Hranice *Jednotného státu* jsou pevně určeny *Zelenou stěnou* ze skla, kterou neprojde nic než sluneční paprsky, ale i vítr a pyl. Působí jako ochrana před vnějším

---

³² ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 12

světem a hlavně přírodou, neboť přetechnizovaná společnost jí opovrhuje. Příroda představuje minulost, se kterou stát bojuje a snaží se ji zničit. Kvůli touze po úplném odloučení od minulosti D-503 nenávidí své ruce a nazývá je opičimi. Své chlupaté, opičí ruce, jak je sám nazývá, vidí právě jako pozůstatek starověku. V *Jednotném státě* nelze naleznout jedinou rostlinu ani zvíře, všude je jen vysoce sterilní sklo. Ovšem za *Zelenou stěnou* se nachází fauna a flora, která nebyla zničena. *Starověký dům*, jež je situovaný za stěnou a postavený z neprůhledného materiálu také představuje pozůstatek minulosti. *Jednotný stát* se nesnaží objekty z minulosti zničit, protože se cítí dostatečně chráněný skleněnou stěnou. Je paradoxem, že stěna funguje jako vězení, do kterého bylo uvrženo celé město, ale D-503 ji chápe jako cosi úchvatného, poněvadž v nesvobodě vidí řád a krásu a život za stěnou pro něj představuje odporný pozůstatek minulosti. Po pokusu o revoluci skupiny *MEFI* se podaří část *Zelené stěny* zničit a právě v této chvíli, ve chvíli naprostého chaosu, se v *Jednotném státě* objevují dosud neexistující projevy přírody - ptáci létající ve vzduchu, zvěř v ulicích či větve stromů na zemi.

„Tamhle na dlažbě - kde se tu vzaly ty větve, na nich listí, zelené, jantarové, šarlatové. Tam nahoře si rychlým letem kříží cestu ptáci a aera. Tam zas hlavy, otevřená ústa, ruce mávají větvemi. Asi to všechno řve, kráká, bzučí.“³³

Tato část románu indikuje, že ať už se obyvatelům může sklo dát jakkoli úchvatné a věčné, není to skutečností a zůstane vždy jen průhledným, křehkým materiálem. Stejně tak totalitní režim nemusí být nutně věčný, jak se může na první pohled zdát.

Stejně jako v *Nineteen Eighty-Four* je totalitní společnost v *My* svým způsobem rozvrstvená, přesto je zde zobrazena beztřídní společnost, v níž jsou si všechna čísla rovna. Každé číslo má ve společnosti své místo a vykonává pro dobro státu danou činnost. Setkáváme se tak s básníkem, který ve svém díle opěvuje nádheru *Jednotného státu*, s domovnicí, která kontroluje korespondenci a zaznamenává příchody i odchody z domu, se strážcem dohlížejícím na činnost ostatních čísel, či s konstruktéry *Integrálu*. Společnost je tedy rozvrstvená na základě zaměstnání čísel, přičemž je možné své zařazení změnit a začít pracovat v jiném okruhu. Důkazem tohoto tvrzení je rozhovor básníka R-13 s konstruktérem D-503, kde R-13 nabízí D-503 změnu pracoviště. „Vy byste, příteli, neměl být matematikem, ale básníkem, ano, básníkem! Vážně, dejte se k nám, k básníkům, co říkáte? Já vám to zařídím, chcete?“³⁴ Pokud by číslo mělo zájem a

---

³³ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 152

³⁴ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 30

určité předpoklady pro danou práci, mohlo by změnit svou pozici ve společnosti. Ovšem změna zaměstnání by neznamenal změnu životní úrovně, poněvadž jsou si všichni rovni. Každý obyvatel žije ve stejně velkém a stejně zařízeném domě a neexistuje vrstva, která by se mohla pyšnit životem v přepychovém domě. Přesto existuje skupina obyvatel, která se odlišuje od ostatních čísel svým postojem vůči státu. Je to skupina revolucionářů *MEFI*, jež se snaží zničit totalitní režim. Nelze ale mluvit o třídní společnosti, jelikož *MEFI* nepředstavuje třídu obyvatel.

Jednotnému státu vládne Dobroditel, kterého D-503 velmi obdivuje. Veškeré aktivity ve státě se odehrávají na základě jeho vůle. Zamjatin Dobroditele představuje jako vůdce, který má neomezenou moc. Pro obyvatele ztělesňuje sílu, jejíž rozhodnutí jsou vždy správná a vždy pro obyvatele představují jen to nejlepší. Nelze to ale považovat za pravdu, protože Dobroditel obyvatele utlačuje a omezuje jejich svobodu, čehož si D-503 nevšímá, poněvadž je zaslepen láskou k Dobroditeli. Popis Dobroditele je velmi specifický, poněvadž je zobrazován jako nadčlověk.

„Nehybná, jako z kovu ulitá postava toho, jemuž říkáme Dobroditel. Odtud zdola se nedá rozeznat jeho tvář, jen její přísný, majestátní, čtvercový obrys. [...] Ty těžké ruce, které dosud klidně spočívají na kolenou - jistě jsou kamenné a kolena sotva nesou jejich tíhu... [...] Dobroditel, těžký, kamenný jako osud, obešel Stroj, položil obrovitou ruku na páku... Ani zašumění, ani dech, všechny oči se upírají na tu ruku.“³⁵

D-503 čtenáři předkládá Dobroditele přesně tak, jak chce být viděn obyvatelem. Ve státě, kde všichni žijí ve stejných bytech, vykonávají stejné aktivity ve stejnou dobu a nosí naprosto totožné oblečení je Dobroditel entitou, která vybočuje z davu. V románu není zmínka o způsobu jeho života, o vzhledu a rozloze jeho obydlí, nebo oblečení, které nosí. Nicméně tyto informace nejsou třeba, jelikož pouze z popisu D-503 lze vyvodit, že se Dobroditel od zbytku obyvatelstva odlišuje a že je vysoce postavenou autoritou. Jeho „obrovité ruce“ symbolizují moc a zodpovědnost, jež jeho osoba má. Jako jediný v celém románu není číslem jako ostatní obyvatelé, jeho jméno není pouhou hláskou s číslem, nýbrž je skutečným slovem. Tato skutečnost ještě prohlubuje propast mezi čísly a jím samým, jelikož tento rozdíl je patrný již na první pohled. I přesto, že společnost v *My* neuznává starověké náboženství, její víra v *Jednotný stát* a Dobroditele je jakousi formou náboženství. Obyvatelé důvěřují svému vůdci, jeho názorům, věří jeho

---

³⁵ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 35

neomylnosti a obětují mu svou svobodu. Jeho nadřazenost je možno pozorovat také na faktu, že se běžně s ostatními obyvateli státu nesetkává. Mají možnost ho spatřit pouze u významných událostech jako jsou *slavnostní mše Jednotnému státu*, v případě, že si k sobě číslo nechá předvolat či v *Den jednomyslnosti*, při kterém čísla volí svého vůdce.

Podmínkou ke správnému fungování totalitního režimu je bezpochyby sledování činnosti obyvatel. Zamjatin tuto skutečnost řeší v přetechnizované společnosti poněkud jednoduše tím, že je vše vytvořeno ze skla. Domy jsou postavené celé ze skla a veškerý nábytek je rovněž skleněný. Umožňuje dokonalé sledování obyvatel, jelikož neexistuje místo, kde by člověk nebyl viděn, jakýkoliv závadný předmět nevyhovující ideologii není možno nikam schovat, vše je dokonale průhledné kvůli všudypřítomnému sklu. Není možné se sledování nijak ubránit. Každé číslo má přesto nárok se schovat před sledováním a to v noci, kdy může spustit záclony v případě, že ho přijde navštívit číslo, jež je na něj přihlášené. Tento okamžik je věnován sexu. Jediné, co v Jednotném státě není průhledné, je člověk, číslo. Jeho tělo a mysl je stále neprůhledná a stává se tak jediným místem, kde je možno něco ukrýt. Tuto taktiku také využil D-503, když jako jediné možné místo, kam schovat svůj deník před stráží vyhodnotil sám sebe a posadil se na něj, přičemž přes jeho tělo nebyl vidět.

„Schovat? Ale kam - všechno je ze skla. Spálit? Ale to bude vidět z chodby a z vedlejších pokojů. [...] Stačil jsem jen popadnout balík listů, strčit je pod sebe - a teď jsem přikován ke křeslu.“³⁶

Jediné svobodné místo se nachází mimo *Jednotný stát*, za *Zelenou stěnou* ve *Starověkém domě*, jež byl ponechán jako vzpomínka na minulost. Je to jediná budova postavená z neprůhledného materiálu, která se v románu vyskytuje. Zobrazuje nejen vzpomínku na minulost, ale také uchovává vzpomínku na dobu svobody a soukromí, která již neexistuje. Sklo je zde jen v podobě malých oken přesně tak, aby jedinec i přes své soukromí byl spojen s okolním světem. Dalším prostředkem jak sledovat a mít přehled o všech aktivitách obyvatel *Jednotného státu* je kontrola korespondence, kterou vykonává domovník fungující jako vrátný domu. Každý dopis určený pro číslo žijící v domě je otevřen, přečten a poté je odeslán na *Úřad strážců*. Teprve potom číslo svůj dopis dostane. Takto podrobné kontroly snadno zamezí veškerému zbrojení proti režimu, protože ho stát včas zastaví. Sledování ale stále ještě není dokonalé, ocitáme se ve fázi

---

³⁶ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 113

státu, kdy se teprve vyvíjí technologie jak zamezit vlastním myšlenkám člověka za pomoci vyoperování fantazie.

V průběhu románu získáváme informace o revolucionářské skupině *MEFI*, jejíž členové si říkají *Mefisté*. I-330 je také součástí této organizace a postupně díky ní získáváme o *MEFI* informace. Předpokladem pro fungování revolucionářské skupiny je dobrý úkryt před sledováním režimu a pro tyto účely Mefistům slouží prostor za *Zelenou stěnou* a *Starověký dům*. Nejsou zde sledováni, stát o jejich aktivitě neví a oni tak mohou zosnovat plán na revoluci. Paradoxně pravidla režimu svým způsobem napomáhají této organizaci, poněvadž *Mefisté* se schází a navazují mezi sebou vztahy také uvnitř *Jednotného státu* během doby volna, kdy je povoleno spustit záclony. Mohou se tak bez úhony stýkat a získávat nová čísla na svou stranu. Uvedenou taktiku využívá I-330, protože je přihlášená na velké množství čísel a všechna tato čísla se zdají být obeznámena se skupinou *MEFI*. D-503 se postupně také stává jedním ze členů, jelikož propadá kouzlu I-330. Není ale jasné, zda cit, který I-330 ke D-503 projevuje je skutečný nebo ho jen předstírá v zájmu *MEFI*. Cílem Mefistů je zmocnit se *Integrálu* a znemožnit šíření ideologie *Jednotného státu* na dalších planetách. V románu nejprve jednají tajně a snaží se nevzbuzovat pozornost tak, aby nadcházející revoluce byla překvapením, stát na ni nebyl připraven a nemohl ji zastavit ještě dříve, než vypukne. V závěru románu během *Dne jednomyslnosti* se snaží svrhnout vládu a změnit společnost k obrazu svému. Jde o den voleb, až dosud byli všichni pro, nikdo se neodvážil nebo ani nechtěl hlasovat proti Dobrodíteli. „Kdo je proti? [...] Viděl jsem, jak tisíce rukou vzlétly vzhůru - proti - a klesly. Viděl jsem bledou, křížem přeškrtnutou tvář I, její zdviženou ruku.“³⁷ Při hlasování se ukázala síla a počet *Mefistů*. Do této doby jsme věděli jen o pár jedincích z okolí D-503, kteří byli *Mefisté*, nebo s nimi spolupracovali, jako lékař dávající Mefistce I-330 alibi po tom, co se zdržela ve Starověkém domě. Během voleb se prokázalo, že organizace je mnohem větší, než si D-503 původně myslel a že plánovaná revoluce je propracovanější, než se zdálo. Přesto ale nebyli *Mefisté* schopni učinit změnu ve společnosti, jelikož jediné co se jim podařilo bylo vyvolat chaos.

„Klopýtal jsem, liduprázdné ulice, cizí, zdivočelé město, vytrvalý, triumfující ptačí křik, konec světa. Skleněnými stěnami jsem v několika domech viděl

---

³⁷ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 98

(utkvělo mi to), jak ženská a mužská čísla bezostyšně souloží, při vytažených záclonách, bez lístků, za denního světla.“³⁸

Jejich pokus o revoluci vyvolal mezi čísly stejného mínění pocit naděje vzepřít se systému.

Na všechny nevyhovující jedince nahlíží režim stejně - jsou nemocní. Nemoc je nazývána *Duše*, projevuje se změnou chování, sněním a zamyšleným, nepřítomným výrazem. V Jednotném státě se od každého čísla očekává stejné chování i myšlení. Každý se musí řídit *Deskami* a zároveň musí mít plnou důvěru v ideologii *Jednotného státu*, naprosto respektovat a milovat Dobroditele. Kdo z této normy jen nepatrně vybočuje, je podezřelý z nemoci *Duše*. Takový jedinec přemýšlí nad každodenními událostmi jinak než ostatní. V případě, že je mu něco nejasné, hledá odpovědi ve své vlastní mysli místo přijímání a šíření tvrzení o životě, které *Jednotný stát* a Dobroditel šíří. Projevy vlastního myšlení jsou ovšem pro totalitní režim nepřijatelné. Jedinec, jež se snaží si různé jevy vysvětlit pomocí vlastní mysli a fantazie není tolerován, poněvadž představuje pro režim nebezpečí v podobě potencionálního revolucionáře. Takový jedinec si často skutečnosti vysvětlí jinak, než jak hlásá ideologie, dále je šíří mezi jedince kolem sebe a postupně tak vytváří revoluční hnutí. Mezi čísla nemocná *Duší* patří například I-330 a zčásti také D-503, který je na pomezí víry v *Jednotný stát* a naslouchání a fascinací I-330.

Stejně jako ke všem záležitostem *Jednotný stát* přistupuje k problému čísel nemocných *Duší* racionálně - když se jedná o nemoc, musí být způsob, jak ji vyléčit. Lékaři vyoperováním fantazie zajistí úplnou poslušnost čísel a hlavně tak předejdou odporu v budoucnu ze strany obyvatel. Bez fantazie totiž už čísla nemohou přemýšlet sama za sebe, v mozku jim zbudou jen skutečnosti vyřčené Dobroditelem, jež nebude ani schopen přehodnotit. V tuto chvíli se z čísla stává dokonalá součást společnosti, stává se součástíkou obrovského stroje, kterým společnost v *My* touží být. Pouze nepřemýšlející osoba se může stát dokonalou součástíkou pro pomyslný stroj. Z člověka z masa a kostí vytvoří člověka ze skla, stejně průhledného, čistého, průzračného a nezkaženého. Lidská mysl bránila Jednotnému státu plně do ní proniknout, lebka byla bariérou, která zajišťovala, že myšlenky zůstanou ochráněny před *Jednotným státem*. Po operaci se lebka stane jakoby průhlednou a číslo nebude schopno cokoliv ukrývat. Není šance *Velké operaci* uniknout, poněvadž v případě, že se na ni číslo nedostaví, bude

---

³⁸ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 148

předvoláno k popravě - bude odstraněno, aby nemělo šanci působit ideologii problémy. Pro oddané stoupence Dobroditele představuje vysvobození, naprosté zneškodnění nebezpečí v podobě revoluce a nastolení úplného štěstí. Na druhé straně pro volnomyšlenkáře znamená konec jejich života, jelikož po operaci již nebudou sami sebou jako před ní, jejich tělo bude stále uvězněné na tomto světě, ale jejich mysl a duše, kterou měli, už bude pohřbená.

V totalitním státě nesmí chybět propaganda, jež by měla za úkol podmanit si jeho obyvatele. Jelikož režim v *Jednotném státě* je poměrně stabilní a již trvá delší dobu, neobjevuje se velké množství propagandy. Není zde propaganda, která by lhala o množství vyprodukovaného zboží a postupu ve válce. Systém si je jistý svou pozicí a nepřipouští si, že by jedinci mohli být ve státě nespokojeni. Přesto se v *My* objevuje malé množství propagandy ve formě novinových článků *Státních listů*, které informují o slavnostních událostech a technických pokrocích, které vědci učinili. Celkem román nabízí 4 novinové články, které se svým účelem liší - dva oslavují ideologii a dva informují o *nepřátelích štěstí*. Články buďto opěvují *Jednotný stát* a Dobroditele, anebo reagují na nedávné události ve snaze utužit víru v ideologii. První článek podává čtenáři románu informace o cíli *Jednotného státu*, jeho myšlenkách a oslavuje jeho existenci i existenci Dobroditele. „Na vás je vložit blahodárné jařmo rozumu na nevědomé bytosti sídlící na jiných planetách - snad ještě v divošském stavu svobody.“ Článek je zakončen oslavujícími frázemi „Ať žije Jednotný stát, ať žijí čísla, ať žije Dobroditel.“³⁹ V podobném duchu se nese také článek informující o *Velké operaci* - je veden v pozitivním duchu a prezentuje správnou cestu, kterou se *Jednotný stát* ubírá. Článek oslavuje nejnovější vynález a zároveň zve všechna čísla na vyoperování fantazie.

„Poslední objev Státní vědy: centrum fantazie je nicotná mozková uzlina v krajině Varolova mostu. Stačí třikrát ozářit tuto uzlinu paprsky X a jste - vyléčení z fantazie - NAVŽDY. Jste dokonalí, jste rovni strojům, cesta k stoprocentnímu štěstí je volná.“⁴⁰

Oba články se shodují nejen ve své funkci, ale také ve svém zakončení, poněvadž článek o *Velké operaci* je zakončen téměř totožně slovy „Ať žije Velká operace! Ať žije Jednotný stát, ať žije Dobroditel!“⁴¹ Zbývající dva příspěvky do *Státních listů* se od dvou oslavných příspěvků liší ve struktuře i obsahu. Neobsahují závěrečné fráze

---

³⁹ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 5

⁴⁰ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 121

⁴¹ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 121

oslavující *Jednotný stát* a Dobroditele, pouze informují o událostech. Jeden článek informuje o *Dnu jednomyslnosti* a o neúspěšném pokusu *Mefistů* svrhnout totalitní režim „Slavnostní nálada byla zkalena jistým zmatkem, vyvolaným nepřáteli štěstí, kteří tím samozřejmě pozbyli práva, aby se stali stavebními kameny včera obnoveného základu Jednotného státu.“⁴² Poslední článek je podobného typu „Nepřátelé štěstí nespí. Braňte své štěstí ze všech sil! Od zítřka se zastavuje práce - všechna čísla se dostaví na Operaci. Kdo se nedostaví - toho čeká Dobroditelův stroj.“⁴³ Oba články se shodují v absenci závěrečných oslavných frází, také jsou vedeny spíše v negativním duchu, protože informují o pro stát nepřijatelných faktech. Jako formu propagandy lze chápat celý román, poněvadž hlavní postava uznává ideologii Jednotného státu a silně respektuje vůdce Dobroditele. Jeho zápisky se nesou v oslavném duchu, jelikož věří ve štěstí současného zřízení a snaží se ho tak podat v co nejlepším vzezření.

„Radostné křišťálové zazvonění v hlavách lůžka: sedm hodin, vstávat. Skleněnými stěnami vpravo i vlevo jako bych viděl sám sebe, svůj pokoj, své šaty, své pohyby, tisíckrát opakované. Je povzbudivé vidět sám sebe jako část ohromného, mohutného celku. A ta krása přesnosti - ani jediný zbytečný pohyb, shýbnutí, obrat.“⁴⁴

D-503 prezentuje perfektní souhru čísel v Jednotném státě. Všichni se pohybují naprosto stejně jako by se jednalo pouze o obraz v zrcadle či jako by všichni byli součástí jednoho velkého stroje. Zdá se mu to být krásné a přesně tak skutečnost prezentuje. Ve skutečnosti všichni žijí v naprosté nesvobodě, kterou ale D-503 nepovažuje za nic špatného, naopak je za ni vděčný. Lze tedy považovat velkou část románu za propagandu.

System v *My* je děsivý. Není šance vyjádřit se, jedinci žijí podle státem vytvořeného plánu, který je téměř nemožné ignorovat bez následků. Všichni jsou jako ozubená kolečka ve stroji, který nepřetržitě funguje. System se považuje za bezchybný a věří, že v budoucnu dosáhne úplné dokonalosti. Vyoperování fantazie mu dokonalé štěstí umožní, poněvadž po jejím vykonání čísla zbaví veškeré lidskosti.

---

⁴² ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 101

⁴³ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 131

⁴⁴ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 26

4) Komparace struktury a totalitních režimů v dílech *Nineteen Eighty-Four* a *My*

Díla *Nineteen Eighty-Four* i *My* pojednávají o podobných skutečnostech. Obě díla jsou jakousi děsivou vizí budoucnosti, ve které se v lecčems shodují, ale zároveň se v nich nachází řada odlišností. George Orwell své dílo napsal v době, kdy byl v Sovětském Svazu u moci komunistický totalitní režim. Lze ho tedy chápat jako varování a reakci na politickou situaci ve 20. století.

„A critical study based on wide reading, it demonstrates that 1984 was a carefully considered response to both the political conditions of the twentieth century and to the liberal, intellectual tradition begun in the eighteenth and continued in the nineteenth century under the influence of Carlyle, Orwell's bete noir.“⁴⁵

Zamjatin svůj román psal v období, ve kterém se komunismus v Sovětském Svazu teprve formoval a zaměřuje se spíše na filosofické otázky, které se týkají utiskování člověka. „Zamyatin's novel acquires resonances that spread beyond Russia of the 1920s because it addresses not a specific social and political situation, but the philosophical issues that underlie that situation.“⁴⁶

Již na první pohled se od sebe oba romány odlišují svou strukturou, kdy příběh v *My* je vyprávěn formou zápisů v deníku D-503, zatímco *Nineteen Eighty-Four* je zprostředkováno skrze vypravěče, který se přímo neúčastní příběhu. Díky rozdílu ve způsobu vyprávění se také odlišuje úděl obou románů. *Nineteen Eighty-Four* se soustředí na popis doby, sociální poměry a způsob, jakým totalitní režim funguje. George Orwell vzbuzuje u čtenáře strach z totalitních režimů surovostí, s jakou skutečnosti popisuje. Prezентuje čtenáři ponurý, špinavý svět plný krutosti, špíny a krys.

„The hallway smelt of boiled cabbage and old rag mats. [...] Winston made for the stairs. It was no use trying the lift. Even at the best of times it was seldom working, and at present the electric current was cut off during daylight hours.“⁴⁷

„Outside, even through the shut window-pane, the world looked cold. Down in the street little eddies of wind were whirling dust and torn paper into spirals, and

---

⁴⁵ KUBAL, David L. "George Orwell." *Contemporary Literature* 17.2, str. 292

⁴⁶ CARDEN, Patricia. "Utopia and Anti-Utopia: Aleksei Gasten and Evgeny Zamyatin" *The Russian Review* 46.1, str. 2

⁴⁷ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 3

though the sun was shining and the sky a harsh blue, there seemed to be no colour in anything, except the posters that were plastered everywhere.“⁴⁸

Způsob, jakým je prostředí *Oceanie* popisováno působí chladně a koresponduje s chladností a krutostí režimu *Strany*. I přesto, že vypravěčem románu není Winston Smith, je příběh podán z jeho pohledu a jsou prezentovány pocity, které z prostředí Winston má. Stejně jako se *Strana* snaží zničit minulost v mysli obyvatel, ničí také architektonické památky z dřívější doby. „‘I know that building,’ said Winston finally. ‘It’s a ruin now. It’s in the middle of the street outside the Palace of Justice.’“⁴⁹ *Strana* se snaží minulost zcela vymazat, jako by nikdy neexistovala.

Na druhé straně vypravěčem *My* je D-503, který skutečnosti sděluje přesně tak jak je vidí a především jak je cítí. Dostáváme tedy autentický popis přímo od postavy, která je součástí příběhu. Z jeho popisu prostředí je na rozdíl od *Nineteen Eighty-Four* patrná spokojenost s okolním světem. „Slavnostní, jasný den. V takový den zapomíná člověk na své slabosti, nedostatky, choroby - a vše je křišťálově pevné, věčné, jako naše nové sklo...“⁵⁰ D-503 okouzlený *Jednotným státem* stále obdivuje vzezření prostředí, v němž žije, a to především sklo, jež nazývá věčným a čistým. *Starověký dům* působí jako kontrast ke skleněným budovám, které tolik miluje. „Moje rozmluva s I - včera, tam v Starověkém domě, uprostřed strakaté - červené, zelené, bronzově žluté, bílé i oranžové změti, která brzdí logický chod myšlenek.“⁵¹ Stavba z minulosti, která představuje vzpomínku na *barbarskou dobu*, v něm vyvolává nechuť a odpor. Nicméně *Jednotný stát* se rozhodl tuto stavbu ponechat, právě aby zůstala vzpomínkou na minulost. Režim si totiž je jistý svým postavením v zemi, věří, že starověká budova bude v obyvatelích vzbuzovat odpor a nemá tedy obavy z toho, že by budova mohla způsobit změnu v přemýšlení obyvatel. I přesto, že D-503 prezentuje svůj odpor ke *Starověkému domu* především prostřednictvím křiklavých barev, využívá ve svém románu Zamjatin velké množství barev. To dokazuje, že i ve světě plném průzračného skla barvy stále existují. „Zamjatin recognized the expressive power of color, its ability to convey thought, feeling, sensations, experience, and he utilized this power very effectively in *We*.“⁵² Barvy se objevují nejen v oficiálních názvech jako je např. *Zelená stěna*, ale i v popisu postav. D-503 často využívá růžovou barvu při popisování ženské postavy O-90. Uvádí

⁴⁸ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 4

⁴⁹ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 123

⁵⁰ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 34

⁵¹ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 117

⁵² HOISINGTON, Sona S., and IMBERY Lynn. "Zamjatin's Modernist Palette: Colors and Their Function in *We*." *The Slavic and East European Journal* 36.2, str. 167

také, že *unify*, které občané nosí jsou modré barvy. Dokazuje to, že i když *Jednotný stát* opovrhne minulostí a barvami, které jsou s ní spojeny, tak barvy v průzračném skleněném světě stále existují.

Přístupy k minulosti se v obou románech liší. Režim v *Nineteen Eighty-Four* se snaží minulost potlačit, zničit veškeré vzpomínky na předešlý politický systém, vymazat ze zemského povrchu architektonické památky a za pomoci lži vytvořit zcela novou představu o minulé době. Na druhé straně, v *My* režim zachoval budovu pocházející z dávné historie, o minulosti nepodává nepravdivá tvrzení a zobrazuje ji přesně takovou, jaká skutečně byla. Winston cítí, že *Strana* o historii pravděpodobně lže a zajímá se o život před *Revolucí*, poněvadž zcela nepřijal ideologii *Strany* a domnívá se, že minulost byla možná lepší, než jak ji *Strana* prezentuje. Proti tomuto zobrazení stojí D-503, který ideologii přijal a věří v její názory, tudíž nepotřebuje lživé informace o dávné historii, aby usoudil, že byla horší, než současnost. Díky své víře v ideologii a vyspělost současnosti si je vědom zaostalosti dávné doby. I přesto, že oba režimy minulost uchopily odlišným způsobem, je možné pozorovat určité shody. Ideologie *Strany* i *Jednotného státu* pohlíží na minulost jako na něco odporného a zaostalého, přičemž obě ideologie také tvrdí, že současnost je bezpochyby lepší a vyspělejší než doba, jež je nyní pouze historií.

V obou románech se objevuje zaznamenávání pocitů hlavních postav do deníku. Winston Smith i D-503 do něj zapisují své upřímné pocity. Hlavní rozdíl tkví v tom, že jeho vlastnictví i zapisování do něj je v *Oceánii* zakázané, Winston tedy touto formou vystupuje proti *Straně* a jejím zákonům. Do deníku zapisuje myšlenky, které zapisuje automaticky, často bez dlouhého rozmýšlení, a tak nám umožňuje upřímný pohled do své mysli.

„His pen had slid voluptuously over the smooth paper, printing in large neat capitals—DOWN WITH BIG BROTHER DOWN WITH BIG BROTHER DOWN WITH BIG BROTHER DOWN WITH BIG BROTHER DOWN WITH BIG BROTHER over and over again, filling half a page.“⁵³

Jelikož je psaní deníků trestné, věnuje deník budoucnosti, kdy budou lidé svobodní a později také O'Brienovi.

„To the future or to the past, to a time when thought is free, when men are different from one another and do not live alone—to a time when truth exists

---

⁵³ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 23

and what is done cannot be undone: From the age of uniformity, from the age of solitude, from the age of Big Brother, from the age of doublethink—greetings!“⁵⁴

Winston nepíše deník svobodně ve snaze uniknout ve svých zápiscích od ideologie *Strany*, protože deník věnuje členovi *Vnitřní strany* O'Brienovi. Tím prokázal, že není schopen se zcela odloučit od *Strany*.

„Even in the rebellious gesture that opens the novel, Winston's starting his diary, he is not acting freely at all, as he soon intuits: "He was writing the diary to O'Brien, for O'Brien" (68). O'Brien's fascination for Winston is, again from the beginning, independent of what side O'Brien is on; the uncertainty does not affect Winston's desire to confide.“⁵⁵

Zatímco v *Nineteen Eighty-Four* představují deníkové záznamy jen zlomek románu, *My* je prezentován jako deník, protože se skládá výhradně ze zápisků hlavní postavy. Získáváme tak pohled na dané skutečnosti pouze z jedné perspektivy, kdežto v *Nineteen Eighty-Four* pozorujeme příběh z pohledu vypravěče, a zároveň momentální myšlenky Winstona. Na rozdíl od Winstona, D-503 neporušuje psaním deníku zákon, protože vytvořit deník obsahující zápisky o dokonalosti *Jednotného státu*, jež jsou určené pro vesmírné civilizace, je jeho posláním.

„Každý, komu nechybějí vlohy, je zavázán sepisovat traktáty, tendenční poezii, manifesty, ódy nebo jiná díla o kráse a vznešenosti Jednotného státu. [...] Mé pero navyklé číslicím není schopno vytvořit hudbu a sonancí a rýmů. Pokusím se pouze zaznamenat to, co vidím, co si myslím - přesněji, co si myslíme MY.“⁵⁶

Přestože D-503 skutečností, že píše deník nepáchá trestný čin, obsah jeho zápisků se později také stává závadným, jelikož dochází ke změně jeho pohledu na ideologii. Deník, který má fungovat jako jakási příručka pro nevyspělé vesmírné civilizace později ztrácí svou funkci, poněvadž případným civilizacím ve vesmíru odhaluje hroucení víry člověka, který byl na počátku ideologii naprosto oddaný, čímž odhaluje, že ideologie údajně dokonalého *Jednotného státu* není perfektní.

Sledování obyvatel je přítomno v obou románech, také ale nese určité odlišnosti. Hlavním sledovacím prostředkem *Nineteen Eighty-Four* jsou televizní obrazovky přítomné na každém kroku, zatímco *My* sleduje obyvatele *Jednotného státu*

---

⁵⁴ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 35

⁵⁵ GOOD, Graham. "Ingsoc in Relation to Chess": Reversible Opposites in Orwell's 1984." *NOVEL: A Forum on Fiction* 18.1, str. 57

⁵⁶ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 5

jednodušším způsobem, a to pomocí prosklených budov. Přestože je *Jednotný stát* prezentován jako vysoce technicky vyspělá civilizace, způsob sledování je poněkud na primitivnější úrovni, nežli v *Nineteen Eighty-Four*. Monitorování obyvatel v *My* je účinnější a není šance se v prostoru *Jednotného státu* kamkoli schovat, či schovat jakýkoliv předmět z důvodu všudypřítomného skla, z něhož je vyroben i veškerý nábytek. I když je sledování v *Nineteen Eighty-Four* velmi intenzivní, existují možnosti, jak se vyhnout monitorování. Kupříkladu Winston Smith objevil ve svém pokoji prostor, kde je částečně před obrazovkou ukrytý a zde také píše svůj deník.

„By sitting in the alcove, and keeping well back, Winston was able to remain outside the range of the telescreen, so far as sight went. He could be heard, of course, but so long as he stayed in his present position he could not be seen.“⁵⁷

Další šancí, jak se ukrýt před monitorováním byla návštěva prolétských čtvrtí, která ale vyvolávala u Ideopolicie podezření. Sledování obyvatel v *My* sice není tak technicky vyspělé jako v *Nineteen Eighty-Four*, je ale mnohem rafinovanější a budovy postavené výhradně ze skla znemožňují objevení podobného úkrytu, který vynalezl Winston. Oba romány spojuje prostor, který je víceméně bezpečný - venkov. Oceanská příroda postrádá kamery, přesto tu není zcela bezpečno, protože i zde se nachází mikrofony analyzující rozhovory kolemjdoucích. Na druhé straně prostor za *Zelenou stěnou* v *My* a především *Starověký dům*, je bezpečným místem. Tato stavba z minulosti není ze skla, je postavena z neprůhledného materiálu, čímž není možné uplatnit monitorovací postupy *Jednotného státu* pomocí průhledného hmoty. Na rozdíl od přírody v *Nineteen Eighty-Four* je zde více bezpečno, jelikož zde zcela chybí jakékoliv odposlechy. I když se zprvu může sledování obyvatel zdát více intenzivnější v *My*, protože činnost obyvatel vidí jak *Strážci*, tak každý kolemjdoucí, je zde stále šance se před neustálým monitorováním skrýt v prostoru za *Zelenou stěnou*. Tuto výsadu obyvatelé *Oceanie* nemají, jelikož jsou sledováni pomocí odposlechů i v přírodě, kde se obrazovky, jejichž součástí jsou kamery, nevyskytují.

Režimy v obou románech se rovněž shodují v existenci vůdce. Nicméně typ existence a jejich funkce se poněkud liší. Občané *Oceanie* se s Velkým bratrem denně setkávají prostřednictvím plakátů, jež jsou vyvěšeny na každé zdi. Ve skutečnosti se s ním ale nikdo osobně nesetkal, není tedy možné určit, zda vůbec hmotně existuje. Je ale jisté, že existuje nehmotně, v mysli každého obyvatele jako představa neomylného

---

⁵⁷ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 8

vůdce. V porovnání s ním je Dobroditel entitou, jež existuje nejen v mysli obyvatel *Jednotného státu*, ale existuje také fyzicky. Důkazem jeho existence je okamžik, kdy k sobě předvolává D-503 a následný rozhovor, ve kterém hlavní postava nekomunikuje jen s jeho zástupcem či jakousi představou, ale hovoří se skutečnou osobou Dobroditele. „D-503? Ehm... Tady Dobroditel. Okamžitě ke mně!“⁵⁸ D-503 má možnost vést rozhovor přímo s vůdcem, kdežto Winston se s Velkým bratrem přímo nikdy nesetkal, setkal se pouze s O'Brienem, jedním z jeho prostředníků. Dobroditele je možné spatřit také během *Dne jednomyslnosti*, při kterém má každé číslo *Jednotného státu* šanci ho vidět. Velký bratr je smyšlenou osobou, kterou si *Strana* vytvořila, aby reprezentovala ideologii, ale ve skutečnosti je Velký bratr *Strana*. Jeho výroky a plány produkce pochází ze *Strany*. Ať už v románu pohlédneme na vůdce skutečně existujícího, nebo jen na tvář pozorující z plakátu veškeré dění ve státě, je jasné, že ideologie potřebuje osobu reprezentující celý režim.

Sociální zabezpečení je v obou románech velmi odlišné. *Oceanie* v *Nineteen Eighty-Four* se potýká s bídou, špínou a krysy v ulicích v jedné části města, zatímco oblast, kde žijí členové *Vnitřní strany*, se pyšní čistotou a luxusně zařízenými byty. *Strana* se tak vůbec nesnaží skrývat nerovnost mezi třídami obyvatel, a zároveň se nesnaží změnit tragické prostředí plné bída, kde žijí obyvatelé spadající do *Vnější strany* a oblast, kde žijí *proléti*. Situace v *Jednotném státě* je naprosto odlišná, jelikož obyvatelé jsou si skutečně rovni. Obydlí všech obyvatel je naprosto identické, a dokonce ani oblasti, v nichž obyvatelé žijí, se nijak neliší svou čistotou nebo vzezřením. Všichni obývají stejně velký byt postavený ze skla, v jeho prostorech se nachází stejný skleněný nábytek. *Jednotný stát* se tak na rozdíl od *Oceanie* může pyšnit dokonalým totalitním režimem, který zcela odstranil třídní společnost a nastolil rovnost všech obyvatel. Potraviny jsou dalším znakem, že oceanská společnost ještě stále následuje třídní rozdělení a favorizuje určitou třídu společnosti. Běžní občané *Oceanie* nemají přístup k jiným než laciným potravinám značky *Vítězství* (*Victory*). Tyto potraviny jsou velmi nízké kvality a jejich chuť tomu také odpovídá. Harold J. Harris vidí zubožené prostředí a nekvalitní produkty jako jeden z hlavních znaků života v nesvobodě. „This, then, is what living in the totalitarian society means: dressing shabbily, eating badly, and living as well as working in drab-grey, wholly unaesthetic surroundings.“⁵⁹ Na druhé straně členové *Vnitřní strany* mají přístup k potravinám stejné kvality jako před

---

⁵⁸ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 142

⁵⁹ HARRIS, Harold J. "Orwell's Essays and 1984." *Twentieth Century Literature* 4.4, str. 155

Revoluci. V porovnání s lacinými potravinami se jejich kvalita projevuje právě hlavně chutí. *Vnitřní strana* má také přístup k vínu, které je pro zbytek obyvatelstva nedosažitelným alkoholem, jelikož *Vnější strana* pije pouze *Gin vítězství* a *proléti* jen pivo. Winston s Julií tak pijí víno poprvé právě v sídle O'Briena, člena *Vnitřní strany*.

„Seen from the top the stuff looked almost black, but in the decanter it gleamed like a ruby. It had a sour-sweet smell. He saw Julia pick up her glass and sniff at it with frank curiosity. ‘It is called wine,’ said O’Brien with a faint smile. ‘You will have read about it in books, no doubt. Not much of it gets to the Outer Party, I am afraid.’“⁶⁰

O'Brien, a patrně i zbytek *Vnitřní strany*, si jsou vědomi, v jaké bídě zbytek země žije. Jeho gesto nabídnutí vína, které je pro Winstona a Julií neznámé, má vyvrátit pocit rovnosti během rozhovoru člena *Vnitřní strany* s členem *Vnější strany* o utajovaném tajemství, o *Brarstvu*. Neznamená to, že jsou si nyní rovni a nabídnutím nedostupného vína projevuje svou nadřazenost. *Vnitřní strana* má též privilegium kouřit poctivé cigarety, zatímco ostatní dostávají pouze nekvalitní, napůl prázdné cigarety, z nichž se tabák syje ven. Strana tedy dává najevo svou nadřazenost prostřednictvím potravin a obydlí. Naproti tomu jsou si v *My* všichni rovni nejen obydlím, ale i v oblasti potravin. Všichni mají dostatek jídla a všichni mají přístup ke stejné potravě. Jednotný stát sice vyřešil celosvětový problém hladu, ale zaplatil za to obrovskou daň - většina populace zemřela.

„Naši předkové si s nesmírnými obtížemi nakonec podmanili Hlad. Mluvím o dvousetleté válce - o válce mezi městem a vesnicí. Křesťanští divoši patrně z náboženských předsudků křečovitě lpěli na svém *chlebu*. Ale v roce 35 před založením Jednotného státu byla vynalezena naše dnešní naftová potrava. Pravda, přežilo to jen 0,2 světového obyvatelstva. Ale jak zazářila tvář země, očištěná od tisíciletého kalu.“⁶¹

D-503 přes své zaslepení ideologií nepřiznává zvěrstvo, které ideologie zavedením naftové potravy spáchala. Naopak, považuje to za další úžasný čin *Jednotného státu*. V celém románu hlavní postava nenabízí hodnocení kvality naftové potravy, tudíž tuto skutečnost nelze s přesností odhalit. Jelikož se ale zmiňuje pouze o jednom druhu potravy, neexistují pravděpodobně žádné jiné, kvalitnější potraviny, čímž jsou si všichni obyvatelé rovni.

---

⁶⁰ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 216

⁶¹ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 18

Propaganda se sice objevuje v obou románech, v *Nineteen Eighty-Four* je ale mnohem agresivnější než v *My*. Hlas vycházející z obrazovky občany denně bez přestání zásobuje velkým množstvím informací a není možné s přesností určit, které jsou pravdivé, a které jsou pouze lži. Protože Winston pracuje na *Ministerstvu pravdy*, má přímou zkušenost s falšováním informací, díky čemuž si uvědomuje, že velká část vyhlášených záležitostí je s velkou pravděpodobností lež.

„For example, the Ministry of Plenty’s forecast had estimated the output of boots for the quarter at 145 million pairs. The actual output was given as sixty-two millions. Winston, however, in rewriting the forecast, marked the figure down to fifty-seven millions, so as to allow for the usual claim that the quota had been overfulfilled. In any case, sixty-two millions was no nearer the truth than fifty-seven millions, or than 145 millions. Very likely no boots had been produced at all. Likelier still, nobody knew how many had been produced, much less cared.“⁶²

Strana si je vědoma toho, že nikdo nebude schopen vypátrat pravdu o jejích prohlášeních. I kdyby toho byl někdo schopen a držel v ruce důkazní materiál, nebyl by schopen prokázat, že se jedná o skutečná data, poněvadž v daném momentu je už pravda přepsána lží. Stejně tak snadné je vyslat mezi obyvatele falešné zprávy o postupu války. Ideologie v *Oceani* se propagandou snaží poukázat na dokonalost režimu a vyzdvihnout veškerá pozitiva, aby udržovala občany v domnění, že se *Strana* snaží zlepšovat situaci a že koná jen správné činy. V porovnání s propagandou v *Nineteen Eighty-Four*, propaganda v *My* téměř neexistuje. Její funkci zastává především D-503, jehož zápisky nejsou určené k zmanipulování občanů *Jednotného státu*, nýbrž k šíření ideologie ve vesmíru. Autorem téměř veškeré propagandy v románu je D-503, jenž zaznamenává vše, co vidí zkresleným pohledem občana oddaného režimu. V průběhu románu jsou prezentovány náznaky, že ne každý občan má na ideologii stejný názor jako hlavní postava. Zápisky D-503 se tak stávají lží, propagandou, která má být šířena do dalších civilizací ve vesmíru. Zde se tedy objevuje největší rozdíl mezi oběma romány, kdy *Strana* v *Nineteen Eighty-Four* intenzivně vypouští na obyvatele *Oceanie* silnou propagandu, zatímco v *My* tento jev téměř chybí. D-503 čtenáři nabízí jedinou formu propagandy ze strany státu v podobě malého množství novinových článků vyzdvihujících nové technické objevy. Tento rozdíl pravděpodobně plyne z pohledu,

---

⁶² ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 52

který oba romány nabízí. Zatímco Orwell neskrytě kritizuje totalitní režim státu a přímo poukazuje na veškeré jeho nedostatky, Zamjatin očima D-503 prezentuje *Jednotný stát* jako cosi dokonalého a teprve až sám čtenář během četby provede kritiku režimu, která zde není přímo zobrazena. Propaganda šířená státem se v *My* téměř neobjevuje kvůli kladnému postoji D-503 vůči režimu. Zprávy vydané státem nepovažuje za něco negativního, necítí tedy potřebu o nich psát ve svých zápiscích, poněvadž se pro něj jedná o běžnou věc, která je součástí každého dne, na rozdíl od propagandy v *Nineteen Eighty-Four*, kterou Winston vnímá takovou, jaká skutečně je a z toho důvodu je negativně prezentována také vypravěčem.

Romány se taktéž shodují v existenci revolucionářské skupiny, ale nachází se zde také odlišnosti. Rozdíl je v tom, že v *My* si můžeme být jisti existencí organizace *MEFI*, ale *Bratrstvo* v *Nineteen Eighty-Four* je po celý román záhadou. Díky O'Brienovi o něm zjišťujeme více informací nežli o *MEFI*, nemůžeme si však být jisti jejich pravostí, poněvadž se nám nedostává žádného hmotného důkazu o existenci této organizace. Hmotným důkazem by měla být *kniha*, jež údajně napsal vůdce *Bratrstva* Goldstein. Informaci ale zpochybnilo O'Brienovo prohlášení, že ji vytvořila *Strana* a na tvorbě *knihy* se sám podílel.

„You have read THE BOOK, Goldstein's book, or parts of it, at least. Did it tell you anything that you did not know already?" "You have read it?" said Winston. "I wrote it. That is to say, I collaborated in writing it. No book is produced individually, as you know."⁶³

Podle informací prezentovaných v románu lze usoudit, že *Bratrstvo* neexistuje. Jedná se pouze o smyšlenou organizaci, kterou *Strana* vytvořila, aby proti ní stál vytrvalý protivník, ke kterému si obyvatelé vytvoří po nějaké době opravdovou nenávist. *MEFI* je v porovnání s *Bratrstvem* skutečná revolucionářská organizace. Jedná se o spontánně vytvořenou skupinu s cílem zničit ideologii, která dosud ve státě vládla. Setkávají se za *Zelenou stěnou*, vymýšlejí plán na zničení státu a jejich existence se ukázala být skutečnou především v závěru románu, kdy se pokusili vyvolat revoluci. Důkazy o její existenci byly vyvěšeny i ve státě na kusech papíru.

„Ve výšce asi dvou metrů visel na stěně kus papíru s nesrozumitelnými, jedovatě zelenými písmeny: MEFI. [...] Sestoupil jsem do podzemí - a pod nohama, na neposkvrněném skle schodů - zase bílý lístek: MEFI. A dole na stěně, na lavici,

---

⁶³ ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*, str. 330

na zrcadle ve vagoně (zřejmě naspěch - ledabyle, nakřivo - přilepená), všude tatáž bílá, hrozná vyrážka.“⁶⁴

Mefisté jsou skuteční revolucionáři, existují a snaží se o státní převrat, kdežto *Bratrstvo* je nejspíše vymyšlená organizace, kterou *Strana* zneužívá pro svůj prospěch. Oběma organizacím je přisuzován stejný cíl - zničit současné zřízení státu. Liší se od sebe tím, že toto je skutečný cíl *Mefistů*, zatímco *Bratrstvu* je tento cíl přisouzen jen aby *Strana* měla nějakého vytrvalého protivníka.

---

⁶⁴ ZAMJATIN, Jevgenij. *My*, str. 102

5) Závěr

Romány *Nineteen Eighty-Four* i *My* zpracovávají podobný koncept. Každý autor ale námět totalitního státu uchoopil svým způsobem. George Orwell uvrhl svůj román do ponuré, nepříliš vzdálené budoucnosti, kde se od sebe jednotlivé třídy obyvatelstva silně odlišují. Jevgenij Zamjatin zakotvil své dílo do vzdálené, přetechnizované budoucnosti, ve které již člověk není člověkem, nýbrž pouhým číslem, součástí velkého stroje - státu.

Oba režimy se snaží žít přítomností a vzhlížet k budoucnosti, ve které chtějí zachovat, a dokonce i vylepšit oddanost občanů svých států. Oba režimy přistupují k minulosti velmi podobně - chtějí se jí zbavit. *Strana* v *Nineteen Eighty-Four* ničí minulost jak fyzicky, tak v mysli občanů. Přepisuje články k obrazu svému a předstírá, že článek vždy vypadal právě takto. Ničí historické budovy, aby nezbyly architektonické památky z dávné minulosti. Minulost ale není tolik vzdálená a stále žijí lidé, kteří by si mohli vzpomenout na život před ní. Není tedy její popis tak opovržlivý jako v případě *My*, kde se na minulost, která připomíná období moderních dějin, jež není od doby vzniku románu příliš vzdálené, pohlíží jako na dobu barbarů a divochů.

K udržení poslušnosti občanů se ani jeden režim neštítí nepřetržitě své občany sledovat a nedat jim ani chvíli soukromí. Díky tomu může režim včas zakročit v případě, že by občan dělal či říkal něco nepovoleného, anebo přinejmenším podezřelého. Oba režimy se tedy pravděpodobně řídí pravidlem, že zločinu je lepší předcházet, nežli později řešit jeho následky.

Oba romány využívají koncept propagandy, každý ale v jiném smyslu. Propaganda v *Nineteen Eighty-Four* tkví v nepřetržitých lžích *Strany* a jejích příkazech k přepsání všech neaktuálních článků. Důkaz o této aktivitě představuje sama hlavní postava, jelikož je právě jejím povoláním upravovat nevyhovující texty. Propaganda ze strany vedení státu je v *My* minimální, přesto se v románu objevuje propaganda přímo ve formě zápisků hlavní postavy. V nich se snaží ukázat Jednotný stát v tom nejlepším světle. Lze tak říci, že hlavní postavy obou románu se podílejí na propagandě. Oba tak plní svou povinnost státu - povoláním Winstona Smitha je právě tvoření propagandy, D-503 *Jednotný stát* miluje a cítí, že psát deník plný chvály je jeho povinností vůči státu.

Rozdíly v románech se objevují také v životní úrovni obyvatel. *My* v tomto ohledu reprezentuje společnost, jež dosáhla naprosté rovnosti. *Nineteen Eighty-Four* se stále potýká s těžkou chudobou a špínou u jedné části obyvatel, zatímco další část žije v blahobytu. V tomto ohledu je společnost v *My* dokonalejší, přesto méně realistická.

Dokonalé rovnosti bylo dosaženo vytvořením nové potravy, díky které již nebylo potřeba pěstovat plodiny. Každý si je rovný, každý dostává stejné jídlo jako kterýkoliv jiný občan, čímž se vytrácí důvod k závisti.

Oba autoři zobrazují hrozivou předzvěst budoucnosti, které se obávali. I přes děsivost obou režimů, se ale nabízí k románům přistupovat jen jako k fikci, protože v současné době jsou totalitní režimy na ústupu. „Orwell and Zamyatin present societies that, while horrifying, are in a sense so remote that it is possible to relieve their painful impact with the placebo "It can't happen here.“⁶⁵ Oba režimy jsou velmi děsivé, přesto se ale zdají být v současnosti nereálné. Nicméně, i tak obě díla ve čtenáři vzbuzují nepříjemné pocity způsobem, jakým jsou napsány. Jsou psány velmi věrohodně, a proto je snadné se s postavami děl ztotožnit, stát se součástí románů a prožívat okamžiky jejich života s nimi. Přečtení románů *Nineteen Eighty-Four* i *My* umožňují čtenáři získat zkušenosti z totalitního režimu a plně pochopit jeho sílu a děsivost.

---

⁶⁵ NEGLEY, Glenn. "Recent Works on Utopian Literature." *Journal of the History of Ideas* 40.2, str. 318

6) Seznam použité literatury

Primární literatura:

ORWELL, George. *Nineteen Eighty-Four*. New York: Penguin Books, 2012. ISBN 0141391707

ZAMJATIN, Jevgenij. *My*. Překl. J. Tafel, V. Tafelová. Praha: Euromedia Group k. s., 2006. ISBN 80-86938-62-X

Sekundární literatura:

ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Překl. H. Vebrová, J. Rybka, J. Fraňková, Z. Stretti, M. Stretti. Praha: Oikoymenh, 1996. ISBN 80-86005-13-5

ARON, Raymond. *Demokracie a totalitarismus*. Překl. V. Jochmann. Brno: Atlantis, 1993. ISBN 80-7108-064-0

BACCOLINI, Raffaella. "The Persistence of Hope in Dystopian Science Fiction." *PMLA* 119.3 (2004): 518-21. Web.

CARDEN, Patricia. "Utopia and Anti-Utopia: Aleksei Gastev and Evgeny Zamyatin." *The Russian Review* 46.1 (1987): 1-18. Web.

GOOD, Graham. "'Ingsoc in Relation to Chess': Reversible Opposites in Orwell's 1984." *NOVEL: A Forum on Fiction* 18.1 (1984): 50-63. Web.

HARRIS, Harold J. "Orwell's Essays and 1984." *Twentieth Century Literature* 4.4 (1959): 154-61. Web.

HOISINGTON, Sona S., and IMBERY Lynn. "Zamjatin's Modernist Palette: Colors and Their Function in *We*." *The Slavic and East European Journal* 36.2 (1992): 159-71. Web.

KUBAL, David L. "George Orwell." *Contemporary Literature* 17.2 (1976): 290-94. Web.

MANNHEIM, Karl. *Ideologie a utopie*. Překl. D. Prokop. Bratislava: Archa, 1991. ISBN 80-7115-022-3

MOCNÁ, Dagmar. PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X

NEGLEY, Glenn. "Recent Works on Utopian Literature." *Journal of the History of Ideas* 40.2 (1979): 315-20. Web.

PATAI, Daphne. "Gamesmanship and Androcentrism in Orwell's 1984." *PMLA* 97.5 (1982): 856-70. Web.

STARRS, Paul F., and WRIGHT, John B. "Utopia, Dystopia, and Sublime Apocalypse in Montana's Church Universal and Triumphant." *Geographical Review* 95.1 (2005): 97-121. Web.

ŠARADÍN, Pavel. *Historické proměny pojmu ideologie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 80-85959-94-1

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977.